

VAASAN YLIOPISTO

Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö

Kieliasiantuntijuus erikoistuneessa yhteiskunnassa -maisteriohjelma

Heidi Aho

Suomen Apteekkariliiton *Terveysteksti!*-lehden ruotsinkielisen käännöksen
käytettävyys ja liiton kielistrategia

Pro gradu -tutkielma (suomi toisena kotimaisena kielenä)

Vaasa 2018

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	3
1 JOHDANTO	5
1.1 Tavoite	7
1.2 Aineisto	8
1.3 Menetelmä	10
2 KÄYTTÄJÄKESKEISEN KÄÄNTÄMISEN KÄYTETTÄVYYSHEURISTIIKAT	13
2.1 Käyttäjäkeskeinen kääntäminen	13
2.2 Käytettävyys käsitteenä	14
2.3 Heuristinen arviointi	16
3 KIELISTRATEGIAT	18
3.1 Kielistrategia-terminologiaa	18
3.2 Yritysten kielistrategiat	19
3.3 Kansalliskielistrategia ja julkisyhteisöjen kielistrategiat	21
4 SUOMEN APTEEKKARILIITTO JA <i>TERVEYDEKSI!</i> -LEHTI	23
4.1 Apteekkariliiton verkkosivut	23
4.2 Terveysteksi!-lehden uudistus	24
4.3 Terveysteksi!-lehden rakenne ja tekstilajit	25
4.4 Toimitusprosessi	28
4.5 Kirjoittajien ohjeet	28
5 <i>TERVEYDEKSI!</i> -LEHDEN KÄÄNNÖKSEN KÄYTETTÄVYYS	31
5.1 Käännöksen ja spesifikaation vastaavuus	33
5.2 Käännöksen ja käyttäjien vastaavuus	38
5.3 Käännöksen ja tosielämän vastaavuus	41

5.4 Käännöksen ja tekstilajin vastaavuus	43
5.5 Johdonmukaisuus	49
5.6 Luettavuus ja ymmärrettävyys	54
5.7 Miellyttävyys	59
5.8 Lähtö- ja kohdetekstin vastaavuus	65
6 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT	71
LÄHTEET	77
LIITTEET	
Liite 1. Kysymykset Terveysteksti!-lehden päätoimittajalle Tiina Kuosalle	81
Liite 2. Kysymyslomake farmaseuttiselle henkilökunnalle	83
Liite 3. Suomenkielinen kansi (numero 3/2014)	85
Liite 4. Ruotsinkielinen kansi (numero 3/2014)	86
TAULUKOT	
Taulukko 1. <i>Terveysteksti!</i> -lehti oman analyysini aineistona	9
Taulukko 2. Käyttäjakeskeisen kääntämisen käytettävyyshauristiikat Suojasen ja Tuomisen mukaan (2015)	11
KUVAT	
Kuva 1. Ruotsinkielisen kannen viittaus ruotsinkielisille sivuille (3/2014, kansi)	55
Kuva 2. Suomenkielisen kannen viittaus ruotsinkielisille sivuille (3/2014, kansi)	56
Kuva 3. Sisällysluettelossa oleva viittaus ruotsinkielisille sivuille (2/2015, s. 3)	60
Kuva 4. Suomenkielisessä artikkelissa oleva viittaus vastaavaan ruotsinkieliseen artikkeliin (3/2015, s. 3)	61

VAASAN YLIOPISTO**Markkinoinnin ja viestinnän yksikkö**

Tekijä:	Heidi Aho
Pro gradu -tutkielma:	Suomen Apteekkariliiton <i>Terveysteksti!</i> -lehden ruotsinkielisen käännöksen käytettävyys ja liiton kielistrategia
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Koulutusohjelma:	Kieliasiantuntijuus erikoistuneessa yhteiskunnassa
Oppiaine:	Suomi toisena kotimaisena kielenä
Valmistumisvuosi:	2018
Työn ohjaaja:	Gun-Viol Vik, Jaana Puskala

TIIVISTELMÄ:

I min pro gradu-avhandling undersöker jag användbarheten i översättningen av Finlands Apotekareförbund rf:s kundtidning *Terveysteksti!* (*För din hälsa!*). Mitt material består av 11 nummer (2/2014–4/2016) av tidningen. För att få bakgrundsinformation om Apotekareförbundet och tidningen har jag intervjuat tidningens dåvarande chefredaktör via e-post. Som stöd för min egen analys av materialet har jag också skickat frågeformulär till fem farmaceuter som har gjort en mikroanalys av ett nummer av tidningen.

Mitt mål är att undersöka översättningens användbarhet och även undersöka om Apotekareförbundet har en språkstrategi. Jag vill också ge förbättringsförslag där jag märker att användbarheten inte är så god. Som analysmetod använder jag mig av åtta användarcentrerade heuristikpunkter som Tytti Suojanen och Tiina Tuominen har modifierat specifikt för översättningar utgående från Jakob Nielsens ursprungliga heuristiklista för användbarhet.

Översättningens användbarhet är mycket god. De bästa punkterna är kvaliteten på översättningen och att översättningen passar tidningens målgrupp. Läsbarheten är god och översättningen är lättförståelig. Förbättringar kunde ändå göras t.ex. i terminologin. Termerna kunde förklaras bättre och helt undvikas i vissa fall. Termerna som används kunde också användas mer konsekvent. Allt relevant material i tidningen har inte alltid översatts av olika skäl, men man kunde gärna tänka om där och inkludera mera material på svenska.

Apotekareförbundet har ingen officiell, skriftlig språkstrategi, vilket kunde vara en bra idé för framtiden, eftersom man då mer medvetet skulle sträva till att förbättra de båda officiella inhemska språkens ställning, vilket förbundet redan tydligt strävar till i denna tidning eftersom de uppmärksammar de svenskspråkiga läsarna på många sätt.

AVAINSANAT: käytettävyys, heuristinen arviointi, käyttäjäkeskeinen kääntäminen, kielistrategia

1 JOHDANTO

Pro gradu -tutkielmassani tutkin Suomen Apteekkariliiton julkaiseman *Terveysteksi!*-lehden ruotsinkielisiä *För din hälsa!* -käännöksiä. Tutkin lehden kansia ja tekstejä, jotka on käännetty ruotsiksi. Analysoin käännösten käytettävyyttä käyttäjäkeskeisen kääntämisen käytettävyyshuristiikkojen avulla. Käytän Tytti Suojasen ja Tiina Tuomisen (2015) muokkaamia huristiikkoja. Analysoin sekä kirjoitettua tekstiä että tekstin suhdetta kansien kuvitukseen. Analyysini tueksi haastattelin lehden vuodenvaihteessa 2016–2017 toiminutta päätoimittajaa sekä farmaseuttikollegoitani.

Idean sain luettuani Vaasan yliopiston Kääntäminen äidinkieleen -kurssin aikana Suojasen ja Tuomisen artikkelin *Käännösten käytettävyyden huristinen arviointi* (Suojanen & Tuominen 2015). Olin jo ajatellut tutkivani *Terveysteksi!*-lehteä, koska farmaseuttina ja tulevana auktorisoituna kääntäjänä haluan erikoistua kääntämään juuri lääketieteellistä tai apteekki kontekstiin kuuluvaa tekstiä. Suojasen ja Tuomisen (2015) artikkelista löysin sopivan teoreettisen menetelmän, jolla voin analysoida käännöstä ja sen käytettävyyttä.

Apteekkariliiton julkaisema lehti *Terveysteksi!*, ruotsiksi *För din hälsa!*, on apteekkien asiakaslehti, joka ilmestyy neljästi vuodessa. Lehdellä on yli puoli miljoonaa lukijaa, joten se on Suomen luetuin terveysaiheinen lehti. Apteekin asiakkaat saavat lehden ilmaiseksi kaikista Suomen apteekeista. Lehdessä on luotettavaa tietoa terveydestä, sairauksista, lääkkeistä ja apteekkipalveluista. Lukijatutkimuksen mukaan lehden lukijat ovat erittäin sitoutuneita lukijoita ja hyvin kiinnostuneita lehdestä. Lehden lukijakuntaan kuuluu kaikenikäisiä miehiä ja naisia, ja he lukevat lehden tekstit tarkasti. (*Terveysteksi!*-lehden mediakortti 2016)

Suomessa tekstien ja niiden käännösten käytettävyyttä on tutkittu jonkin verran pro gradu -tutkielmasoilla, esimerkiksi Tampereen yliopistossa. Olemassa olevat pro gradu -tutkielmat ovat analysoineet enimmäkseen käyttötekstien, kuten käyttöohjeiden käytet-

tävyyttä, joten apteekkien asiakaslehden käännöksen käytettävyys on uusi ja kiinnostava tutkimusaihe.

Esimerkkejä pro gradu -tutkielmista ovat Silja Jäntin tutkielma syksyltä 2016 sekä An-nastiina Lähdesmäen tutkielma vuodelta 2015, molemmat Tampereen yliopistosta. Jäntti on tutkinut auktorisoidun kääntäjän tutkinnon ohjeistuksen käytettävyyttä ja Lähdesmäki on tutkinut kodinkoneiden ja pienten laitteiden käyttöohjeiden käännöksiä saksasta suomeen ja niiden käytettävyyttä, molemmat nimenomaan heuristiikkalistojen avulla. Kummatkin ovat kuitenkin käyttäneet omia heuristiikkalistoja, jotka he ovat muokanneet muiden heuristiikkalistojen pohjalta. (Jäntti 2016; Lähdesmäki 2015) Omassa analyysissäni käytän Suojasen ja Tuomisen (2015) valmista heuristiikkalista, jota muokkaan ainoastaan analyysini farmaseuttihaastatteluja varten.

Jäntti on analysoinut alkuperäisen tekstin eikä käännöksen käytettävyyttä, ja hän mainitsee muita pro gradu -tutkielmia, joissa on tutkittu tekstien käytettävyyttä. Koska näissä tutkielmissa ei ole tutkittu käännösten käytettävyyttä, en huomioi näitä muita pro gradu -tutkielmia tämän enempää. Tekstien käytettävyystutkimus on aika tuore ala, ja suurin osa tutkimuksista keskittyy nimenomaan käyttöohjeisiin. Jäntti kuitenkin on tutkinut hieman poikkeavaa tekstiä, eli auktorisoidun kääntämisen ohjeet ovat enemmänkin toimintaohjeet, eivätkä käyttöohjeet, koska ohjeisiin ei liity tiettyä tuotetta ja ohjeet on suunnattu asiantuntijoille. (Jäntti 2016: 2)

Lähdesmäki taas arvioi sekä alkuperäisen käyttöohjeen, että käännöksen käytettävyyttä, kun omassa tutkielmassani keskityn pääasiassa käännökseen. (Lähdesmäki 2015: 2) Toki käännös heijastaa aina myös suurilta osin alkuperäistekstin käytettävyyttä., varsinkin kun kieliparina on suomi ja ruotsi ja kulttuurieroja teksteissä ei juuri näy. Siksi omassa tutkimuksessani oletettavasti näkyy myös lähtötekstin käytettävyys. Lähdesmäki viittaa myös muihin pro gradu -tutkielmiin tekstien käytettävyydestä, mutta niitä en myöskään tässä mainitse, koska käytettävyystutkimuksissa jo yli viisi vuotta vanha tutkimus ei välttämättä ole enää ajankohtainen, ja kuten aikaisemmin on mainittu, tutkimukset koskevat harvoin käännösten käytettävyyttä (Lähdesmäki 2015: 3).

Erityisesti käännösten käytettävyyteen ovat kuitenkin perehtyneet Suojanen, Koskinen ja Tuominen (2012) sekä Suojanen ja Tuominen (2015), joiden tutkimukseen oma tutkielmani analyysi pohjautuu. Pro gradu -tutkielmaa tai muita tieteellisiä tutkimuksia ei ole tehty *Terveystiede*-lehti tutkimuskohteena, siksi oma tutkimukseni antaa uuden näkökulman uudella alalla, sekoittamalla apteekkikontekstia ja kielitiedettä. Toivottavasti tutkimustani voidaan hyödyntää tulevaisuudessa muissakin käytettävyytutkimuksissa.

1.1 Tavoite

Tutkielmani tavoitteena on arvioida *Terveystiede*-lehden käännöksen käytettävyyttä ja selvittää millainen asema ruotsin kielellä on Suomen Apteekkariliitossa. Sosiolingvistinen näkökulma on tutkielmassani tärkeä, kun tutkin, miten lehti palvelee ruotsinkielisiä lukijoita. Koska lehden kansi oli aikaisemmin erilainen, otan myös kantaa siihen, millainen tämä uusi versio on käytettävyydeltään.

Aikaisemmin lehti oli suunniteltu niin, että lehdellä oli suomenkielinen kansi etukantana sekä ruotsinkielinen kansi takakantana, ja ruotsinkieliset artikkelit löytyivät heti ruotsinkielisen kannen kääntösivuilla. Nykyään lehden kannen saa valita vain joko suomeksi tai ruotsiksi, mutta sisältö on kuitenkin identtinen, eli pääosin suomeksi ja vain 5–7 sivua ruotsiksi. Molempia kansia ei siis ole samassa lehdessä, koska takakansi on nykyään mainostila. Työssäni farmaseuttina apteekissa olen huomannut, että monet asiakkaat ovat ihmetelleet ja jopa valittaneet uutta ulkomuotoa, joten on mielenkiintoista selvittää muutoksen taustoja sekä myös kollegoideni kommentteja tästä asiasta.

Tutkin *Terveystiede*-lehden ruotsinkielistä käännöstä *För din hälsa!*, sekä kantaa että siihen liittyvää lehden sisältöä. Tavoitteenani on tutkia käännösten käytettävyyttä, eli miten käännökset toimivat käytännössä lukijan näkökulmasta. En haastattele lukijoita vaan analysoin asiantuntijana itse kansia ja niihin liittyviä tekstejä sekä haastattelen farmaseuttikollegoitani heidän tekemänsä mikroanalyysin jälkeen. Päätoimittajahaastattelun avulla saan taustatietoa analyysille ja tavoitteena on myös selvittää, onko Apteek-

kariliitolla kielistrategiaa, ja jollei sellaista ole, tutkielmani voi näyttää miksi sitä tarvitaan. Eli tutkielmallani on enemmän yhteiskunnallista kuin kielitieteellistä merkitystä. Viittaan esimerkiksi *Kansalliskielistrategiaan* (Valtioneuvosto 2012) ja ehdotan miten sitä voisi noudattaa käytännössä.

Yhteenvetona voin todeta, että päätavoitteeni on arvioida käännösten käytettävyyttä, kun taas osatavoitteeni on selvittää Apteekkariliiton kielellisiä linjauksia ja sitä, onko liitolla kielistrategiaa. Osatavoitteena on myös antaa ehdotuksia käännöksen käytettävyyden parantamiseen, koska oletan, että parantamisen varaa on. Toivon mukaan tutkimuksestani on hyötyä lehden toimitukselle, löytäessäni mahdollisia ongelmakohtia ja tekemällä mahdollisia ehdotuksia käytettävyyden parantamiseksi niiden pohjalta.

1.2 Aineisto

Aineistoni koostuu yhdestätoista *Terveydeksi!*-lehden numerosta (2/2014–4/2016), jotka Tiina Kuosa, lehden päätoimittaja 3.2.2017 asti, lähetti minulle PDF-tiedostoina. Poikkeuksena numero 4/2016, jonka olin itse hakenut apteekista. Kyseisistä numeroista aineistona on sekä suomen- että ruotsinkieliset kannet sekä lehdet kokonaisuudessaan. Yhdestätoista numerosta saan riittävän laajan aineiston, varsinkin kun myös analysoin sisältöä, enkä vain kansia. Numerolla 1/2014 ei ollut erillistä ruotsinkielistä kantta, joten sitä ei tämän takia voitu ottaa mukaan analyysiin. Kyseinen numero oli kokeilu, jossa jätettiin ruotsinkielinen kansi kokonaan pois, mutta jo seuraavasta numerosta lähtien (2/2014) ruotsinkielinen kansi otettiin takaisin nykyisellä mallilla, eli kannen saa valita joko ruotsiksi tai suomeksi.

Taustatietoja ja toiset näkökulmat analyysille sain haastatteleamalla sähköpostitse sekä Apteekkariliiton *Terveydeksi!*-lehden tuolloista päätoimittajaa Tiina Kuosaa, että kollegoitani, eli farmaseuttista henkilökuntaa. Tiina Kuosalle lähetin haastattelukysymykset 11.12.2016 ja hän vastasi minulle 3.1.2017. Hän tosiaan sattui siirtymään muihin tehtäviin 3.2.2017 alkaen, eli hänen päätoimittajuus loppui silloin. Häntä haastattelin, jotta

saisin taustatietoja *Terveysteksi!*-lehdestä ja sen käännöksestä sekä Apteekkariliitosta. Jaottelin haastattelun viiteen eri osioon; *Apteekkariliiton verkkosivut, Terveysteksi!-lehden uudistus, Terveysteksi!-lehden rakenne ja tekstilajit, toimitusprosessi ja kirjoittajien ohjeet*. Kysymykset, jotka esitin hänelle, näkyvät liitteestä 1 (Liite 1.). Haastatteluvastaukset esitän luvussa 4.

Terveysteksi!-lehti on asiakaslehti, joka sisältää asiategstiä. Taulukkoon 1 olen koonnut oman analyysiaineistoni kvantitatiiviset tiedot, eli kuinka monta ruotsinkielistä kansiot-sikkoa, ruotsinkielistä muuta tekstiä ja kuinka monta ruotsinkielistä sivua lehtiaineisto sisältää.

Taulukko 1. *Terveysteksi!*-lehti oman analyysini aineistona

LEHDEN NUMERO	RUOTSINKIELISET KANSIOTSIKOT (KPL)	RUOTSINKIELISET MUUT TEKSTIT (KPL)	RUOTSINKIELISET SIVUT (KPL)
2/2014	3	4	7/88
3/2014	3	4	7/68
4/2014	3	4	7/68
1/2015	3	4	6/68
2/2015	3	4	7/68
3/2015	3	4	7/68
4/2015	3	4	7/68
1/2016	3	4	6/60
2/2016	3	4	5/60
3/2016	3	4	5/60
4/2016	3	4	7/60

1.3 Menetelmä

Tutkimukseni on empiirisesti tehty kvalitatiivinen ja kontrastiivinen sosiolingvistinen tutkimus, koska haluan kuvailla käsityksiä ja asenteita sekä selvittää ilmiöön vaikuttavia taustoja. (Jyväskylä 2017) Menetelmänä käytän taulukossa 2 näkyviä Tytti Suojasen ja Tiina Tuomisen (2015) muokkaamia käännosten käytettävyyshauristiikkoja, joiden avulla analysoin kirjoitettua tekstiä ja tekstiin liittyvää kuvitusta.

Analyysini alaluissa käyn läpi nämä käytettävyyshauristiikat, eli yhteensä kahdeksan alalukua, joiden alla nostan esille esimerkkejä kyseisistä kysymyksistä. Analysoin kaikkien yhdentoista lehden numeron kannet ja käännetyt tekstit yhtenä kokonaisuutena. Suojanen ja Tuominen kirjoittavat artikkelissaan käytettävyyden heuristisesta arvioinnista ja siitä, kuinka myös sitä voidaan muokata kääntäjälle sopivaksi. Heuristinen arviointi on yksi käyttäjakeskeisen kääntämisen menetelmistä. Käyttäjakeskeisen kääntämisen malli on ollut yksi tärkeimmistä työkaluista, kun kohderyhmä tulee tunnistaa ja ottaa huomioon kääntäessä. (Tuominen, Suojanen & Koskinen 2015)

Artikkelissa tutkijat käyvät ensin läpi heuristisen arvioinnin pääpiirteet. Heuristinen arviointi on menetelmä, jossa asiantuntija käyttää heuristiikkoja, eli erilaisia käytettävyyshauristiikkoja, arvioidakseen tuotteen (tässä tapauksessa käännöksen) käytettävyyttä. Osana käyttäjakeskeisen kääntämisen mallia on luotu yleiset kääntämisen käytettävyyshauristiikat, jotka esitellään taulukkomuodossa artikkelissa. Tutkijat kertovat tutkimuksesta, jossa he testasivat käännösten arviointiin luotuja käytettävyyshauristiikkoja. (Suojanen & Tuominen 2015)

Tutkimuksessa ryhmä opiskelijoita Turun ja Tampereen yliopistoista sai käyttää heuristiikkoja arvioidessaan käännöstä ja lopuksi he saivat arvioida, olivatko heuristiikat hyödyksi, ja mitkä olivat turhia. Tutkimuksen tulosten mukaan he muokkaavat lopuksi uuden version heuristiikoista, joka esitetään myös taulukkomallina. (Suojanen & Tuominen 2015) Nämä muokatut käyttäjakeskeisen kääntämisen käytettävyyshauristiikat, eli kysymykset, joita käytän analyysissäni, on lueteltu taulukossa 2.

Taulukko 2. Käyttäjakeskeisen kääntämisen käytettävyyshuristiikat Suojasen ja Tuomisen mukaan (2015)

1. Käännöksen ja spesifikaation vastaavuus:	Täyttääkö käännös spesifikaatiossa määritellyt vaatimukset? Spesifikaatiolla tarkoitetaan kyseisen tekstin kääntämisen kannalta keskeisten tekijöiden määrittelyä (esimerkiksi kohderyhmä, keskeiset tyyliseikat, terminologiset linjaukset ja tavoiteltu laatutaso).
2. Käännöksen ja käyttäjien vastaavuus:	Ottaako käännös huomioon käyttäjät ja potentiaaliset erilaiset käyttäjäryhmät sekä heidän tiedontarpeensa? Ovatko käännösratkaisuissa heijastuvat oletukset käyttäjästä realistisia?
3. Käännöksen ja tosielämän vastaavuus:	Onko käännös linjassa kulttuurisen kontekstinsa kanssa? Olisiko tarvetta kulttuuriselle adaptaatiolle?
4. Käännöksen ja tekstilajin vastaavuus:	Vastaako käännös kyseisen tekstilajin konventioita? Ovatko esimerkiksi termit ja käännöksen rekisteri tekstilajiin sopivia?
5. Johdonmukaisuus:	Ovatko käännöksen tyyli, termit, fraasit ja rekisteri johdonmukaisia kautta koko tekstin?
6. Luettavuus ja ymmärrettävyys:	Onko käännös visuaalisesti vaivaton lukea? Onko käännös ymmärrettävä, ja minimoidaanko tulkinanvaraisuutta ja väärinymmärtämisen riskejä riittävästi?
7. Miellyttävyys:	Minkälaisen käyttäjäkokemuksen käännös tuottaa? Onko käyttäjäkokemus odotusten ja spesifikaation mukainen? Onko käännöksen avulla esimerkiksi mahdollista viihtyä, oppia uutta, saada jokin tehtävä onnistuneesti suoritetuksi tai syventää ymmärrystä jostain asiasta?
8. Lähtö- ja kohdetekstin vastaavuus:	Onko kaikki relevantti lähdemateriaali käännetty? Esiintyykö lähtötekstistä johtuvaa interferenssiä eli kielellistä tai rakenteellista häiriötä? Onko käännöksessä virheitä?

Analyysiosiossa analysoin itse huristiikkalistan mukaan ja esitän esimerkkejä aineistosta, mutta käytän analyysini tukena niitä haastatteluvastauksia, joita olen saanut sekä lehden päätoimittajalta, että muilta farmaseuteilta. Jokaisen huristiikan kohdalla nostan esille joitakin esimerkkejä, mutta en nosta esille esimerkkejä jokaisesta lehden numerosta, vaan valikoin sopivat ja kiinnostavimmat esimerkit koko aineiston joukosta.

Farmaseuttisen henkilökunnan haastattelukysymyslomakkeet lähetin 11.2.2017 ja haastatteluvastauksia tuli yhteensä viisi kappaletta. Heille lähetetyt kysymykset pohjautuvat samoihin heuristiikkoihin, joita käytän omassa analyysissäni, joten vertaan omia analyysituloksiani kollegoideni näkemyksiin. Heiltä kysyn myös mielipiteitä lehden kannen uudistuksesta. Tarkoitus on koota kollegoideni tekemät analyysit ja esittää heidän vastauksensa samojen heuristiikkojen avulla, joita itse käytän. Omasta analyysistäni poiketen, heistä kaksi henkilöä analysoivat ainoastaan numeroa 3/2015 ja kolme henkilöä analysoivat ainoastaan numeroa 4/2016. Kysymyslomake löytyy liitteenä (Liite 2.)

2 KÄYTTÄJÄKESKEISEN KÄÄNTÄMISEN KÄYTETTÄVYYSSHEURISTIIKAT

Tässä luvussa käsittelen tutkielmani analyysimenetelmän teoriaa, johon kuuluvat käsitteet *käyttäjäkeskeinen kääntäminen*, *käytettävyys* sekä *heuristinen arviointi*.

2.1 Käyttäjäkeskeinen kääntäminen

Tytti Suojanen, Kaisa Koskinen ja Tiina Tuominen esittelivät vuonna 2012 uuden käsitteen *käyttäjäkeskeinen kääntäminen* (Suojanen, Koskinen & Tuominen 2012). Käyttäjäkeskeinen kääntäminen (eng. *user-centered translation, UCT*) perustuu käännöstieteen ja käytettävyystutkimukseen. Käytettävyystutkimuksessa otetaan huomioon tuotteen käyttäjä ja tuotteen käyttö. Tätä ajatusta voidaan soveltaa myös käännösten käyttäjiin ja käännösten käyttämiseen. Myös käännöstieteessä käyttäjän merkitys huomioidaan. Tämä korostuu erityisesti funktionaalisissa käännösteorioissa (esimerkiksi M.A.K. Halliday), joissa halutaan laatia käännös sen käyttötarkoituksen (*skopoksen*) mukaisesti, eikä ainoastaan lähtötekstin mukaisesti. Skoposteoria on antanut hyvän ideapohjan, jonka mukaan voidaan kääntää käyttäjäkeskeisesti, mutta ei tarpeeksi käytännön työkaluja, joita voisi hyödyntää käännösprosessin yhteydessä käyttäjän huomioon ottamiseksi. (Tuominen, Suojanen & Koskinen 2015: 234)

Käyttäjäkeskeisen kääntämisen malli antaa näitä käytännön työkaluja. Malli pohjautuu siis käytettävyyden käsitteeseen ja käytettävyystutkimukseen. Käytettävyystutkimus on käytännönläheistä ja tarjoaa monta käyttäjäkeskeistä työkalua, joita voi soveltaa käännösprojekteihin. Käyttäjäkeskeinen kääntäminen tarkoittaa sitä, että käännösprosessin aikana suunnitellaan, miten käyttäjistä kerätään tietoa ja miten sitä tietoa käytännössä voidaan hyödyntää käännösprosessissa. Nykyään käännösprosessi voi olla niin kiireinen ja hajanainen, että käyttäjää ei oteta tarpeeksi huomioon, vaikka kääntäjä niin haluaisi. Kun käyttäjää ei huomioida, lopputuloksena voi olla teksti, joka ei täytä sille asetettuja laatuvaatimuksia. Käyttäjäkeskeinen kääntäminen perustuu yritysten suunnittelu- ja dokumentointiprosessien toimintamalleihin, joihin liittyy käytettävyys. Käyttäjäkeskei-

sydellä käytettävyyttä voidaan sisällyttää myös käänösprojekteihin. (Tuominen ym. 2015: 234–235)

Käyttäjakeskeinen kääntäminen perustuu käytettävyytutkimukseen liittyvään *käyttäjakeskeiseen suunnitteluun (user-centered design, UCD)*. Käyttäjakeskeisessä suunnittelussa huomioidaan käyttäjän tarpeet ohjelmistojen ja verkkosivujen kehitysprosessissa. Suunnittelussa määritellään käyttäjät, miten heistä voidaan kerätä tietoa, miten ja mistä heidät voi tavoittaa ja mitkä heidän tehtävänsä ovat. Käyttäjistä kerätty tieto otetaan mukaan ohjelmistokehitykseen, jotta voidaan tuottaa mahdollisimman hyvin käytettäviä järjestelmiä ja palveluja. Tätä ajatusta sovelletaan käänösprosessiin käyttäjakeskeisen kääntämisen avulla. (Tuominen ym. 2015: 236)

2.2 Käytettävyys käsitteenä

Käytettävyyden käsite on määritelty ISO-standardissa 9241-11 seuraavasti; miten hyvin tietyt käyttäjät voivat käyttää tuotetta tietyssä käyttötilanteessa ja saavuttaa määritetyt tavoitteet tuloksellisesti, tehokkaasti ja miellyttävästi, eli miten sujuvasti käyttäjä pääsee haluamaansa päämäärään käyttämällä tuotteen toimintoja. Käsite on yleensä yhdistetty käyttöliittymiin, eli tietotekniikkaan, mutta käytettävyyttä voidaan soveltaa koko elinympäristöömme. Käytettävyyteen liittyy monia eri tekijöitä. Käytettävyyden osatekijöiden tunnetuimman ryhmän on laatinut Jakob Nielsen, jonka mukaan osatekijät ovat helppo opittavuus, tehokkuus, muistettavuus käyttökerrasta toiseen, virheiden vähäinen määrä käytön aikana sekä miellyttävyys eli käyttäjän subjektiivinen tyytyväisyys. (Tuominen ym. 2015: 236)

Käänöksen käytettävyyttä voidaan arvioida eri tavoin käänösprojektin aikana. Näistä keskeisiä menetelmiä ovat heuristinen arviointi ja käytettävyytestaus, joita molempia voidaan käyttää myös käänösprosessin päätyttyä. Näiden lisäksi käänöstä voidaan arvioida myös vastaanottotutkimuksella. Käyttämällä eri menetelmiä kääntäjä saa sen verran palautetta, että hän pystyy tuottamaan mahdollisimman hyvin käytettävän teks-

tin, ja samaa palautetta voi hyödyntää myös seuraavissa käännösprojekteissa. Tästä johdun käyttäjakeskeisen kääntämisen hyödyt ovat erityisen merkittävät toistuvissa käännösprojekteissa, jolloin kääntäjän kuva käyttäjästä tarkentuu jokaisella kerralla. (Tuominen ym. 2015: 239) Kääntäjän haasteena voi olla käännöksen lukijan tunnistaminen, jolloin tekstin toimivuuden ja käytettävyyden näkökulmasta on vaikea tehdä oikeita päätöksiä. Käännösalalla tietoa lukijasta voi kerätä vastaanottotutkimuksilla samalla lailla kuten käytettävyytutkimuksessa tietoa kerätään haastatteluiden tai kyselylomakkeiden avulla. (Tuominen ym. 2015: 240)

Käyttäjakeskeinen kääntäminen ei itsessään ole käännösstrategia, jonka avulla voisi päättää, miten teksti tulisi kääntää. Käyttäjakeskeisen kääntämisen pohjana ovat käyttäjien ja käytettävyyden analysointimenetelmät, jotka auttavat kääntäjää valitsemaan sopivat käännösratkaisut. Käännösratkaisut riippuvat aina kontekstista, eikä käytettävyytutkimuskaan anna suoraa vastausta siihen, miten kääntäjän pitäisi kääntää teksti. Kääntäjän pitäisi itse pystyä tuottamaan ja arvioimaan kyseisiä kielellisiä ja tekstuaalisia ratkaisuja. Käytettävyyttä koskeva osaaminen vain kuuluisi täydentää kääntäjän perusosaamista ja antaa kääntäjälle lisäasiantuntemusta, jota voi hyödyntää esimerkiksi työmarkkinoilla ja käytännön työprosesseissa. (Tuominen ym. 2015: 243)

Käytettävyyttestaus ja heuristinen arviointi ovat siis käytettävyytutkimuksessa useimmiten käytettyjä menetelmiä. Niiden joukosta löytyy kuitenkin erilaisia menetelmävaihtoehtoja. Näitä menetelmiä voidaan toteuttaa käännösprosessin aikana, mutta myös prosessin päätyttyä. Jos menetelmät toteutetaan vasta projektin päätyttyä, tuloksia ei voida täysin hyödyntää kyseiseen projektiin, siitä tulee ainakin työlästä, joten käännösprosessin aikana on parempi käyttää kyseisiä menetelmiä, jotta niitä voidaan heti hyödyntää kyseiseen projektiin mahdollisimman tehokkaasti. (Tuominen ym. 2015: 244)

2.3 Heuristinen arviointi

Käytettävyyden arvioinnissa käytettävyydestausmenetelmää ei aina voida käyttää tuotekehityksen tai käännöstyön aikana, koska menetelmä on aikaa vievä. *Heuristinen arviointi*, jota kutsutaan myös asiantuntija-arvioinniksi, on nopeampi ja kätevämpi menetelmä hyödyntää käänösprosessissa. Heuristisen arvioinnin suorittaa asiantuntija tai asiantuntijaryhmä käyttämällä *heuristiikkoja* eli erilaisia käytettävyyssperiaatteita, sääntöjä tai ohjeistus- eli heuristiikkaluetteloita. Edellä mainittu Jakob Nielsen on todennut heuristisen arvioinnin olevan nopea, kustannustehokas ja intuitiivinen ja sitä voidaan hänen mukaan käyttää jokaisessa tuotekehityksen, eli käänösprosessin vaiheissa. Heuristisen arvioinnin heikkous on loppukäyttäjän puuttuminen arvioinnista, eli arvioinnin tekee vain tuotteen kehittäjä. Nielsen on tämän takia suositellut heuristisen arvioinnin yhdistämistä käytettävyydestaukseen, jotta käytettäväksi saadaan sekä asiantuntijan että käyttäjän mielipiteet. (Tuominen ym. 2015: 245)

Heuristisen arvioinnin avulla voidaan toteuttaa käyttäjäkeskeistä kääntämistä jopa pienimuotoisissa käänösprojekteissa. Menetelmän avulla saadaan paljastettua ainakin vakavimmat käytettävyysongelmat. Sana heuristiikka on aika tuntematon käänösosalalla, mutta heuristista laadunarviointia on kuitenkin aina sisällynyt melkein jokaiseen käänösprojektiin. Heuristista arviointia, eli asiantuntija-arviointia suorittaa ensin kääntäjä itse, kun hän käy läpi valmista tai keskeneräistä käännöstä. Usein myös toinen asiantuntija tarkastaa käännöksen. Käytettävyyshauristiikoissa arvioijana voi olla käytettävyyssalan asiantuntija, alaa tuntematon tai kahden alan asiantuntija, joka tietää sekä arvioidavasta tuotteesta että käytettävyyssalasta. Käänösprojektissa asiantuntijana toimii usein toinen kääntäjä, jolla ei ole käännöksen aihepiiriä koskevaa asiantuntemusta. Asiantuntija-arvion käännöksen toimivuudesta terminologian osalta voi tehdä käännettävän tekstin alan asiantuntija. (Tuominen ym. 2015: 247)

Heuristiikkoja on perinteisesti käytetty tuotekehityksessä niin, että prosessin aikana tuotetta arvioidaan useaan kertaan, puutteet korjataan ja seuraavilla kierroksilla varmistetaan, että käytettävyysongelmat on ratkaistu. Nielsenin heuristiikkaluettelo on alun perin

Jakob Nielsenin ja Rolf Molichin määrittelemä käytettävyyssperiaateluettelo, joka koostuu yleisesti tunnetuista käyttäjäkeskeisen suunnittelun periaatteista. Tämänlaiset valmiit heuristiikkaluettelot eivät kuitenkaan ole täysin soveltuvia jokaiseen tuotekehitykseen, vaan luettelosta kannattaa valita kyseiseen tuotteeseen sopivat ja tarvittavat kohdat, joista luodaan oma luettelo. Muunneltavuus onkin heuristisen arvioinnin vahvuus, joka mahdollistaa menetelmän käytön lähes minkä tahansa tuotteen käytettävyyssarvioinnissa. Nielsenin luettelon pohjalta on esimerkiksi luotu uusia luetteloita teknisen dokumentaation ja käyttöohjeiden kääntämisen arviointiin ja sen pohjalta Tuominen ym. loivat myös käänösälää varten yleiset käytettävyyssheuristiikat, joita hyödynnän tässä tutkielmassa. (Tuominen ym. 2015: 246) Kyseinen heuristiikkalista näkyy taulukossa 2.

3 KIELISTRATEGIAT

Tutkielmani osatavoitteena on selvittää, onko Apteekkariliitolla kielistrategiaa, ja jollei sitä ole, haluan osoittaa, miten tällaisesta strategiasta olisi hyötyä liitolle. Tässä luvussa käsittelen kielistrategia-aihetta eri näkökulmista, jotta saan nostettua esille yhteiskunnan erilaisia kielistrategioita ja samalla selvitän aiheeseen liittyvää terminologiaa.

3.1 Kielistrategia-terminologiaa

Kielistrategia on käytännön tapa toteuttaa *kielipolitiikkaa*. Joskus puhutaan myös *kielisuunnittelusta* kielistrategian sijaan (Takala, Sajavaara & Sajavaara 2000). Takala ym. suosittelvat, että termejä ei kuitenkaan käytettäisi synonyymeina, sillä varsinkin kielipolitiikka, englanniksi *language policy*, ja kielisuunnittelu, *language planning*, ovat kaksi eri asiaa. Kielisuunnittelulla halutaan etsiä ratkaisuja yhteiskunnan kieliongelmiin, näin ollen sisällyttää kielipoliittisen suunnittelun ja toimeenpanon (Takala ym. 2000: 231–235). Kielisuunnittelu liitetään kielisosiologiaan ja soveltavaan kielitieteeseen, koska samat tutkijat ovat tutkineet molempia aloja. Toisaalta kielipolitiikan ja kielisuunnittelun välinen yhteys käsitetään niin, että kielisuunnittelu on kielipolitiikkaa ylemmällä tasolla. Toisaalta voi käsittää yhteyden niin, että kielisuunnittelu johtaa kielipolitiikan määrittelemistä tai että kielipolitiikka ohjaa kielisuunnittelua. (Takala ym. 2000: 235)

Kielipolitiikka-käsite näyttäisi olevan melko tuntematon suomalaisissa yrityksissä. Sitä käytetään tosiaan vastineena englanninkieliselle termille *language policy*, joka taas voi viitata sekä kielipolitiikkaan että kielistrategiaan. Suomenkielinen käänös kielipolitiikka liitetään helposti poliittisuuteen, puoluepolitiikkaan, joka antaa käsitteelle väärän merkityksen (Kangasharju ym. 2010: 137). Kangasharju ym. toteavat raportissaan, että kielistrategia voi hyvinkin johtaa monikielisyyteen, eikä yksikielisyyteen (Kangasharju ym. 2010: 152). Jotkut ovat kuitenkin pelänneet, että kielistrategia vahvistaisi tietyn kielen asemaa toisen kielen menettäessä jalansijaa (Kangasharju ym. 2010: 141).

Raportista ilmeni myös, että kielipolitiikkoja voi olla erilaisia, jotka yrityksen tai liiton/yhdistyksen tarpeiden mukaan keskittyvät joko asiakasviestintään, sisäiseen viestintään, kieliosaamisen kehittämiseen tai tulkkaus- ja kääntämispalveluihin ja terminologian kehittämiseen. Kielipolitiikan tulisi mielellään olla proaktiivinen, eli ennakoiva, eikä reaktiivinen, eli reagoiva. Kieliasioita tulisi siis ajatella etukäteen, ennen kuin kielistrategiaa käytännössä tarvitsee. (Kangasharju ym. 2010: 154)

Takala ym. toteavat raportissaan, että monet nykymaailman konflikteista hyötyisivät kielipoliittisesta ajattelusta, koska monella poliittisella konfliktilla on osapuolia eri kulttuureista, ja kulttuuriin liittyy kieli ja kielipolitiikka. Kielipolitiikalla voi vaikuttaa kulttuuriin ja näin kulttuurien välisiin suhteisiin. Takala ym. ehdottavat, että kielisuunnittelulle voisi kehittää standardeja, esimerkiksi käyttämällä kriteerejä hyödyllisyydestä, toteuttamiskelpoisuudesta ja eettisyydestä, joita käytetään muissakin arvioinneissa. Meidän pitäisi myös pyrkiä seuraamaan ja arvioimaan kielipolitiikan ja kielisuunnittelun tehokkuutta, tuloksellisuutta, merkityksellisyyttä, pitkän ajan vaikutuksia ja ohjelmien ylläpidettävyyttä. Olisi myös tärkeää luoda sellainen perinne, jossa pidettäisiin kansainvälisiä seminaareja ja kongresseja kielipolitiikasta ja kielisuunnittelusta. (Takala ym. 2000: 266)

3.2 Yritysten kielistrategiat

Yhteiskunnan eri aloilta voi löytää kielistrategioita, joista myös käytetään käsitettä kielipolitiikka (Kangasharju, Piekkari & Säntti 2010: 137). Esimerkiksi yrityksellä tai yhdistyksellä voi olla omat kielistrategiansa. Suomessa yrityksellä voi olla pääkielenä englanti, mutta tietynlainen kielistrategia, jossa otetaan huomioon muut kielet. Muut kielet voivat olla esimerkiksi suomi ja ruotsi. (Kangasharju ym. 2010: 147; 149) Yritysten kielistrategioita on tutkittu melko vähän ainakin Suomessa (Kangasharju ym. 2010: 138). Tämän vuoksi on kiinnostavaa tutkia sitä myös omassa tutkielmassani. Harvalla suomalaisella yrityksellä näyttäisi edes olevan kielistrategioita, ainakaan sellaista ei

usein ole kirjallisena. Harva yrityksen työntekijöistä edes tietää, onko strategia olemassa. (Kangasharju 2010: 152)

Kielistrategioita löytyy useammin kansainvälisissä yrityksissä, harvemmin puhtaasti suomalaisissa yrityksissä. Yrityksen kielistrategialla tai kielivalinnoilla voi olla suuri vaikutus yrityskuvaan, eli miten asiakkaat näkevät yrityksen. Yrityksen arvot liitetään helposti yrityksen kielivalintoihin. (Kangasharju ym. 2010: 137) Ainakin yhden tunnetun suomalaisen vientiyrityksen, Wärtsilä Oy:n kielisuunnittelua ja kielikäytäntöjä on kuitenkin kartoitettu vuonna 2014. Kyseessä on Vaasan yliopiston ja Åbo Akademin yhteinen tutkimushanke. Koska laki ei velvoita yritystä laatimaan kielistrategiaa kyseisellä yrityksellä ei ole kirjallista sellaista, mutta vuosien varrella on kehittynyt yhteiset pelisäännöt ja tietynlainen monikielinen kielikulttuuri. (Herberts & Malkamäki 2014: 76)

Yritysten pitäisi lisätä keskustelua ja tietoa kielistrategiasta, jos sellainen on olemassa, sillä pelkkä olemassaolo ei riitä, jotta kielistrategia toteutuu käytännössä. Jollei varsinaista kielistrategiaa ole, oletettavasti kuitenkin jokainen työntekijä joutuu joskus sellaiseen tilanteeseen, jossa hänen täytyy tehdä kielellinen valinta. Sellaisessa tilanteessa hän varmaankin etsii vastausta kollegalta tai yrityksen johdolta, jolloin kielistrategia olisi aina hyvä olla olemassa. Kielistrategia on siis hyvä investointi, joka antaa yrityksestä positiivisen kuvan ja antaa työntekijöille tukea ja tehokkuutta käytännön kielivalinnoissa. (Kangasharju ym. 2010: 152–153)

Judith Hahn on vertaillut eri suomalaisten pankkien verkkosivuja ja niiden kielivalintoja ja -vaihtoehtoja. Nämä asiat kertovat pankin viestintä- ja markkinointistrategioista. Lisäksi tapa, jolla sisältö esitellään monikielisillä sivuilla voi kertoa pankin piilevästä kielistrategiasta. Hahn on selvittänyt, miten suunnittelu, sisältö, rakenne ja käytettävyys liittyvät kielten järjestelyyn. Hän haluaa myös osoittaa pankin piilevät kielistrategiat. Hän katselee englannin kielen asemaa verkkosivuilla, koska usein maahanmuuttajat valitsevat tietyn pankin, jolla on kattavat englanninkieliset verkkosivut. Suomessa toimivia pankkeja ei myöskään velvoiteta lailla palvelemaan tietyillä kielillä. Hahnin mie-

lestä jatkotutkimuksia voisi tehdä ruotsin kielen asemasta verkkosivuilla ja siitä, miksi pankit ovat tehneet kyseiset kielivalinnat. (Hahn 2016)

3.3 Kansalliskielistrategia ja julkisyhteisöjen kielistrategiat

Suomessa haasteena onkin kaksikielisyys, ja Valtioneuvosto on jopa laatinut *Kansalliskielistrategian* 2012, joka on Valtioneuvoston ensimmäinen kielistrategia. Strategian tavoitteena on taata tulevaisuudessa molempien kotimaisten kielten elinvoimaisuus. Strategiasta löytyy käytännön työkaluja, joita viranomaiset tulisivat käyttää, jotta molempien kielten käyttäjien perusoikeudet tulisivat otettua huomioon. Oikeusministeriöllä on seurantavastuu, jotta viranomaiset todellakin seuraisivat ohjeita ja kielilainsäädäntöä noudatettaisiin. Strategiasta löytyy sekä lyhyt- että kauaskantoisia käytännön työkaluja. Vaikka kyseessä on viranomaisille suunnattu strategia, kyseistä strategiaa voisi hyvin soveltaa myös suomalaisissa yrityksissä, yhdistyksissä ja liitoissa. (Valtioneuvosto 2012)

Kansalliskielistrategiassa ei yksityiskohtaisesti mainita, miten yritysten tulisi varmistaa kaksikielisuuden säilyminen, mutta tulevaisuuden päämääränä on, että molempia kotimaisia kieliä tulisi käyttää, koska jollei niitä käytetä, niiden asema heikkenee. Näin ollen, jollei yritys tarjoa asiakkailleen tietoa molemmilla kielillä, toisen kielen asema heikkenee. (Valtioneuvosto 2012: 39). Tutkielmaani liittyy myös sosiaali- ja terveydenhuolto, josta on erikseen maininta kansalliskielistrategiassa. Tästä alasta mainitaan, että ihmisellä on oikeus saada terveydenhuoltoa omalla äidinkielellään, Suomessa joko suomeksi tai ruotsiksi, kuitenkin riippuen asuinpaikasta ja kyseisen kunnan kielellisestä asemasta (Valtioneuvosto 2012: 41). Terveydenhuoltoon kuuluu myös apteekki, paikka, josta ihmiset löytävät *Terveydeksi!*-lehden ja sitä kautta terveystietoa.

Nina Pilke on tutkinut mm. Vaasan sairaanhoitopiirin kielistrategiaa. Hän on keskittynyt terminologiaan, mutta on kiinnostavaa nähdä, miten kuitenkin sairaanhoitopiirissä todistetusti toteutetaan kansalliskielistrategiaa, koska tällainen strategia on olemassa. Sai-

raanhoitopiirin kieliohjelmasta tai kielistrategiasta ilmenee neljä eri näkökulmaa; asiakkaan, henkilökunnan, viestinnän ja talouden näkökulmat. Pilke mainitseekin kielistrategian tärkeyden yrityksen tai organisaation maineelle ja imagolle. Kielistrategia on resurssi organisaatiolle, koska harvassa organisaatiossa käytetään vain yhtä kieltä, ja kun monta eri kieltä on käytössä, ilmenee todennäköisesti jossakin vaiheessa kielellisiä ongelmia tai kysymyksiä, joihin kielistrategia tarvitaan työkaluksi. (Pilke 2012)

4 SUOMEN APTEEKKARILIITTO JA *TERVEYDEKSI!*-LEHTI

Tutkimusta varten pyysin vuodenvaihteessa 2016–2017 sähköpostitse taustatietoja *Terveystietä!*-lehden tuolloiselta päätoimittajalta, proviisori Tiina Kuosalta. Jaottelin haastattelun viiteen eri osioon; *Apteekkariliiton verkkosivut*, *Terveystietä!*-lehden uudistus, *Terveystietä!*-lehden rakenne ja tekstilajit, toimitusprosessi ja kirjoittajien ohjeet, ja tässä luvussa käsittelemme kyseiset vastaukset, sekä aiheisiin liittyvää teoriaa. Lähettämäni kysymykset löytyvät liitteestä (Liite 1). Taustatiedot tukevat analyysiäni, koska näin saan tietoa Apteekkariliiton mahdollisesta kielistrategiasta, lehden uudistuksen taustoisista sekä lehden toimitusprosessista ja siihen liittyvistä yksityiskohdista.

4.1 Apteekkariliiton verkkosivut

Apteekkariliiton kielistrategiaa etsiessäni tutkin Apteekkariliiton verkkosivuja, mutta en löytänyt kirjallista kielistrategiaa. Kuosan mukaan Apteekkariliitolla ei olekaan mitään varsinaista kielistrategiaa, mutta sääntöjensä mukaan liitto on kaksikielinen. Kaksikielisyys näkyy käytännössä tiedotteissa, joita Apteekkariliitto lähettää apteekeille sekä suomen että ruotsin kielellä. Myös keskeiset asiakasmateriaalit löytyvät molemmilla kielillä. Asiakkaille suunnatussa *Terveystietä!*-lehdessä ja henkilöstölle suunnatussa *Meidän APTEEKKI* -lehdessä on huomioitu ruotsinkieliset lukijat käännettyillä osuuksilla. (Kuosa 2017)

Apteekkariliiton verkkosivut voi lukea kahdella kielellä, suomeksi tai englanniksi. Apteekkariliitto on päättänyt tarjoamaan verkkosivun tiedot näillä kielillä, koska kyseessä on pitkälti resurssikysymys. Koska verkkosivut sisältävät erittäin paljon ja usein päivittyvää materiaalia, sivujen kääntäminen usealle eri kielelle olisi aikaa vievää, työlästä ja kallista. Kysynnän perusteella Apteekkariliitto on valinnut rajatun sisällön, joka on käännetty englannin kielelle. Englannin kielelle käännetään, koska liiton ulkomaiset yhteistyökumppanit usein kysyvät juuri näitä tiettyjä keskeisiä tietoja ja aineistoja, jol-

loin lingua francana toimii englanti ja yhteistyökumppanit löytävät vastauksia verkkosivuilta. (Kuosa 2017)

4.2 *Terveydeksi!*-lehden uudistus

Kuten mainitsin johdannossa, lehden rakenne oli aikaisemmin erilainen. Etukansi oli suomenkielinen ja takakansi oli ruotsinkielinen, jolloin ruotsinkieliset sivut alkoivat heti ruotsinkielisen kannen seuraavalta sivulta. Nykyään saa valita joko ruotsin- tai suomenkielisen kannen, mutta sisältö on aina samanlainen molemmissa versioissa. Apteekkariliitto uudisti lehden vuoden 2014 ensimmäisestä numerosta alkaen. Kokonaistilanteen arvioinnissa liitto totesi, että kääntölehdessä oli luovuttava kahdesta syystä. (Kuosa 2017)

Ensinnäkin ruotsinkielisille sivuille ei voinut sijoittaa lainkaan ilmoituksia, koska ilmoittajille ei voitu taata samaa huomioarvoa kuin suomenkielisessä kääntölehdessä, koska todennäköisesti suomenkielinen lukija ei selaa ruotsinkielisiä sivuja. Tästä johtuen suomenkielisille sivuille piti yrittää saada mahtumaan kaikki ilmoitukset, jolloin lehdestä tuli sekavan ja tukkoisen näköinen. Toisena ongelmana oli se, että lehden takakanteen ei voitu myydä ilmoitusta, vaikka kyseinen ilmoituspaikka on hyvin tavoiteltu ja siksi yleensä korkeammin hinnoiteltu. Uudistuksen yhteydessä päätettiin siis siirtää ruotsinkieliset sivut keskelle muuta lehteä omaksi osiokseen. Samalla päätettiin, että luovutaan ruotsinkielisestä kannesta ja suomenkieliseen kanteen tulee ainoastaan tekstiohjaus ruotsinkielisille sivuille. Näin saatiin sijoiteltua ilmoitukset koko lehteen ja takakansi saatiin ilmoituspaikaksi. (Kuosa 2017)

Ensimmäisen uudistetun numeron julkaisun jälkeen ruotsinkielisten alueiden apteekkeilta tuli valtavasti negatiivista palautetta ruotsinkielisen kannen puuttumisesta, joten apteekkareilta kysyttiin mielipiteitä muista vaihtoehdoista. Apteekkarit olivat sitä mieltä, että oma ruotsinkielinen kansi on paras ratkaisu, jotta asiakkaat kiinnostuvat lehdestä ja ottavat sen mukaansa apteekista. Vuoden 2014 toisesta numerosta lähtien Apteekkariliitto

siirtyi siis nykyiseen malliin, jolloin asiakas saa valita joko ruotsin- tai suomenkielisen kannen samalla sisällöllä (5–7 sivua ruotsiksi, loput suomeksi). Tähän käytäntöön sekä apteekkarit että asiakkaat ovat olleet hyvin tyytyväisiä. (Kuosa 2017)

Ajoittain ruotsinkielisiltä lukijoilta tulee palautetta, jonka mukaan ruotsinkielisiä sivuja on liian vähän. Samanlaista palautetta on tullut aina, myös ennen uudistusta. Harvassa lehdessä kuitenkin on sen verran ruotsinkielisiä sivuja kuin *Terveydeksi!*-lehdessä (*Fördin hälsa!*), joten jo tämä ruotsin kielen sisällyttäminen lehteen on aikamoinen kädenojennus ruotsinkielisille. Ruotsinkielisen osion laajentaminen on liian kallista, joten siihen ei ole mahdollisuutta. Toisaalta tulee myös yhtä paljon positiivista palautetta ja kiitosta siitä, että ruotsinkielisiä sivuja on ylipäätänsä mukana lehdessä. Jopa suomenkielisiä lukijoilta tulee positiivista palautetta, kun he saavat mahdollisuuden parantaa ja harjoitella ruotsin kielen taitoaan. Näiden palautteiden mukaan uudistus on siis ollut kaikin puolin onnistunut ja suunnitelmia sen muuttamiseksi tai entiseen malliin palauttamiseksi ei ole. (Kuosa 2017)

4.3 *Terveydeksi!*-lehden rakenne ja tekstilajit

Lehden rakenne on tarkkaan mietitty ja säädetty. Poikkeustilanteita lukuun ottamatta ruotsinkielisten sivujen, artikkeleiden ja kansiosikoiden määrä on aina sama. Käännettävien tekstien joukossa on aina kansijuttu, eli kannen kuvaan liittyvä juttu käännetään, jotta linkki kannen kuvaan ei jää puuttumaan. Muuten käännettävien tekstien valintaan vaikuttaa muutama kriteeri. Koska lukijakunta painottuu yli 50-vuotisiin naisiin, käännettäväksi valitaan yleensä tähän kohderyhmään osuva teksti. (Kuosa 2017)

Toinen kriteeri on esimerkiksi alueellinen kohdistaminen, jolloin käännetään juttuja, jotka koskevat ruotsinkielisiä alueita, toisin sanoen rannikkoalueita (esimerkkinä punkkiaiheiset jutut). Kolmantena kriteerinä on tärkeys ja ajankohtaisuus. Esimerkiksi on tärkeää kääntää lääkekorvausmuutoksiin liittyvät artikkelit, koska silloin halutaan tiedottaa mahdollisimman laajasti kaikkia asiakkaita. Kansiosikoiksi nostetaan siis aina

kaikki käännetyt jutut, muuten ruotsinkielinen kansi olisi aika tyhjä. Ruotsinkieliseen kanteen ei siis nosteta otsikoita artikkeleista, joita ei ole käännetty. Yksi otsikoista liittyy siis aina kansikuvaan, muut niihin juttuihin, jotka on käännetty ruotsiksi. (Kuosa 2017)

Kannen nostojen, eli otsikoiden, muotoileminen on yksi lehden tekemiseen liittyvä täysin oma ja tärkeä kokonaisuutensa. Otsikoilla on suuri merkitys asiakkaiden, eli lukijoiden, kiinnostuksen herättämisessä lehteä kohtaan. Kansinostoja mietitään siis erittäin tarkasti. Kannessa ei useimmiten voi käyttää artikkeleiden otsikoita, koska ne ovat usein liian pitkiä kansioitsikoiksi. Lehden toimitus miettii siis otsikoita erikseen ja mahdollisimman tarkasti, jotta niistä saadaan sopivan pituiset ja houkuttelevat. Kääntäjä saa muokata suomenkielisestä otsikosta ruotsin kieleen taipuvan ja sopivan käännöksen. Joskus otsikossa on suomenkielinen sanaleikki, jolloin käännösversio ei voi olla suoraan käännetty. (Kuosa 2017) Teoksessa *Tieteen yleistajuistaminen* Johanna Vaattovaara ja Urpu Strellman kertovat, millainen on hyvä otsikko. Heidän mukaan otsikon tehtävänä on muun muassa houkuttaa lukija jutun luo lupaamatta liikaa ja sen kuuluu kertoa jutun tärkeimmän asian (Vaattovaara & Strellman 2013: 135), aivan kuten Kuosakin tiivistää.

Kuosan mukaan kansi on oma, tarkoin rakennettu ja mietitty kokonaisuutensa. Siinä on tarkoin mietityt ja määritellyt elementit ja tekstipaikat, joiden koot pysyvät myös vakioina joka numerossa. Kannen ilme on osa lehden brändiä. Jos kansi vaihtelisi paljon numerosta toiseen, lukijalle ei muodostuisi mielikuvaa ja sidettä lehteen. Kansikuva tietysti vaihtuu, mutta muut elementit, kuten esimerkiksi fontit, pysyvät samoina ja ovat yhteydessä myös lehden sisällön ilmeeseen. (Kuosa 2017) Lasse Rantanen toteaaakin teoksessa *Mistä on hyvät lehdet tehty? Visuaalisen journalismin keittokirja*, että tunnistettavuuden kannalta on tärkeätä, että lehdellä on oma typografinen paletti – tapa käyttää kirjaintyypppejä eli fontteja. Jos lukija ei tunnista lehteä tekstien muotoilun kautta, on typografiaa käytetty tehottomasti, vaikka teksti olisi muuten helposti luettavaa. (Rantanen 2007: 106)

Typografian tärkein tehtävä onkin tehdä lehden teksteistä luettavia. Luettavuuteen, eli tekstin hahmottamiseen vaikuttaa moni asia, kuten kirjainten muoto, sanakuvan hahmottuminen, palstoitus, rivivälitys, marginaalit sekä muu tekstiä ympäröivä tyhjä tila. Muotoiltuja myyntitekstejä, kuten otsikoita, ingressejä ja nostoja nähtyään lukija ehkä kiinnostuu lehdestä. Tekstisisällön lisäksi typografia vetoaa tunteisiin myös muodon kautta. Osa lehden teksteistä onkin enemmän kuvia kuin sanoja, kuten esimerkiksi pääotsikot. Typografisella käsittelyllä voimme siis ohjailla lukijan mielikuvia lataamalla teksteihin erilaisia muodon merkityksiä. (Rantanen 2007: 106) Vaattovaara ja Strellman tiivistävät lehden kuvituksen seuraavasti: kuvituksen pitää olla lehden kuvapolitiikan mukaista, tukea jutun ydinviestiä ja sopia jutun henkeen, houkutella lukija jutun luo, ei saa synnyttää kysymyksiä, joihin jutussa ei vastata, eikä saa pilata juttua tai asiasisältöä. (Vaattovaara & Strellman 2013: 135)

Otsikoiden lisäksi *Terveysteksti!*-lehden käännöksestä *För din hälsa!* löytyy kaksi muuta tekstilajia, pääkirjoitukset ja artikkelit. Teoksessa *Parempi lehtijuttu* Lauri Kotilainen tiivistää, millainen teksti pääkirjoitus tyypillisesti on. Kotilaisen mukaan pääkirjoitus voidaan sanoa olevan myös kolumni. Pääkirjoitus on lehden oma kannanotto. Pääkirjoitukset voivat olla todella hyviä tiivistyksiä ajankohtaisesta asiasta, ne voivat ottaa kantaa keskusteluihin ja usein tuoda järjestystä keskustelukaakokseen. (Kotilainen 2003: 69). Pääkirjoituksen pitäisi olla sisällöltään ajankohtainen ja lehden lukijakunnalle tärkeä. Tyylliltään sen pitäisi olla sujuvaa asiaproosaa ja lisäksi lyhyt ja naseva. Satiirin ja tunnekuohut tulee jättää pois pääkirjoituksesta (Kotilainen 2003: 70).

Kolmas tekstilaji *Terveysteksti!*-lehden käännöksessä on artikkeli. Vaattovaara ja Strellman (2013) kertovat, miten tiedettä popularisoidaan asiantuntija-artikkeleissa tai lehtijutuissa, joita näissä käännöksissä on. Vaikka asiantuntija-artikkeli ei olekaan uutinen, tietty sanomalehtimäinen tyyli, yleiskielisyys sekä lehtijuttujen muoto ja rakenne eroavat tieteellisistä artikkeleista. Asiantuntija-artikkeli kertoo ensin tärkeimmän asian ja etenee sitten loppua kohti vähemmän tärkeisiin. Näin kaikkein kiireisinkin lukija saa kaikkein tärkeimmän tiedon. Lukija halutaan myös houkutella jutun luo, joten kiintoisa kuva voi tosiaan olla tärkeä artikkelissa. Juttu alkaa otsikolla, mutta tiedetään, etteivät

kaikki aina lue juttua otsikosta loppuun asti. Siksi lauseiden ja kappaleiden tulisi olla itsessään sisällöllisesti täydellisiä. (Vaattovaara & Strellman 2013: 130)

4.4 Toimitusprosessi

Kun yksittäistä numeroa aletaan suunnitella, päätoimittaja (joka on koulutukseltaan proviisori) pitää toisen proviisorin kanssa oman palaverin, jossa he suunnittelevat sisältöä huomioiden Apteekkariliiton tavoitteista nousevat tarpeet sekä toimiston sisältä, lukijoilta ja toimitusneuvostolta tulevat toiveet. Käytännössä noin 90-prosenttisesti tässä vaiheessa lyödään lukkoon käsiteltävät aiheet. (Kuosa 2017)

Tämän jälkeen toimitus pitää lehteä tuottavan yhteistyökumppanin Otavamedia OMA:n kanssa yhteisen palaverin, jossa näitä aiheita suunnitellaan pidemmälle sisältöjen ja haastateltavien osalta. Sen palaverin pohjalta syntyy tarkka suunnitelma lehden aiheista ja juttujen toteutuksesta. Juttuja kirjoittavat Otavamedian palveluksessa olevat toimittajat sekä vakituiset freelancer-avustajat, jotka ovat tehneet Apteekkariliitolle töitä jo usean vuoden ajan ja tuntevat siten alaa. Käännöksestä vastaa ammattikäänntäjä, jonka kanssa liitto on myös tehnyt yhteistyötä jo monen vuoden ajan. Hän tekee Apteekkariliitolle ja sen viestintäyhtiölle myös muita käännöstöitä. Käännöksen tarkistaa vielä terminologian osalta alan koulutuksen saanut ruotsinkielinen proviisori. Artikkelit ovat aina alkuperäistekstiltään suomen kielellä. Kansien kieliversioita painetaan apteekkien tilausten mukaan. Kokonaispainos on kuitenkin aina vähintään 300 000 kappaletta. (Kuosa 2017)

4.5 Kirjoittajien ohjeet

Toimituksen ohjeistus kirjoittajille on kirjoittaa mahdollisimman kansantajuista tekstiä, eli kaikki vähänkään vieraammat lääketieteelliset termit tulee kiertää tai selittää ja asiat pidetään ylipäätään selkeällä tasolla. Liian monimutkaiset kuvailut pitää karsia pois ja esimerkiksi lääkkeiden vaikutusmekanismit pitää selittää niin, että ne voi ymmärtää

ilman alan koulutusta. Kääntäjä toki kääntää tekstin alkuperäistekstin mukaan. (Kuosa 2017)

Kyseessä on siis lääketieteen popularisointi. Popularisoinnissa, eli tieteen yleistajuistamisessa, on olennaista tiedostaa, mikä kohdeyleisö on, mitä se tietää ja odottaa tekstiltä. Jokaisessa lehdessä on erilaisia tekstilajeja, joten yleistajuisten lehtijuttujen kirjoittaminen vaatii perehtymistä paitsi käsiteltävään aihepiiriin myös kirjoituksen tekstilajiin. (Vaattovaara & Strellman 2013: 97) Hyvä asiantuntijakirjoitus antaa lukijalle uutta tietoa ja ajattelemisen aihetta. Tekstin pitää olla sujuvaa ja jokaisen kappaleen pitäisi tarjota uusi koukku. Kieli ei saa olla liian yksinkertaista, muttei myöskään liian vaikeaa. Siksi kannattaa selvittää tarkkaan, millainen tekstin kohdeyleisö on. (Vaattovaara & Strellman 2013: 125)

Yleensä asiantuntijatekstejä pitää tiivistää ja lyhentää ja liian vaikea termistö täytyy muuttaa. Tieteellisestä tarkkuudesta joudutaan usein ymmärrettävyyden takia tinkimään, mutta faktoja ja tulkintoja ei silti tule muuttaa. (Vaattovaara & Strellman 2013: 128) Erikoislehdissä, kuten *Terveystiete!*-lehden toimittajakunnassa on erityistä asiantuntemusta ja myös lehden erikoisalan koulutus. Toimituksen mahdollisesti tekemä editointi ei ole jutun pilaamista vaan sen muokkaamista houkuttelevaan ja luettavaan muotoon. (Vaattovaara & Strellman 2013: 128) Yleistajuisessa tekstissä ei tulisi olla vaikeita lauseita tai outoa terminologiaa, ja vaikeat termit pitää selittää välittömästi. Vaikeutta tekstiin tuovat myös sulkumerkit sekä abstraktien ja konkreettisten asioiden yhdistely. Asiatekstissä kielellä leikittelyn mahdollisuudet ovat siksi huomattavasti rajallisemmat kuin proosassa. (Vaattovaara & Strellman 2013: 134)

Päätoimittaja ja toinen proviisori lukevat kaikki lehteen tulevat tekstit ja usein muokkaavat niitä hieman. Toimittajat esimerkiksi pyytävät tarkennusta kohtiin, joissa voi olla väärinymmäryksen vaara tai joissa toimittajat epäilevät jonkun asian tai faktan paikkansapitävyyttä. He tarkistavat aina erityisen tarkasti lääkkeiden vaikuttavien aineiden nimet ja mainitut vahvuudet ja annokset. He saattavat myös pyytää kirjoittajia selventämään tai yksinkertaistamaan vaikeaselkoisia asioita. (Kuosa 2017)

Nykyään korjattavaa ja muokattavaa on kuitenkin hyvin vähän, koska Otavamedia OMA:n, joka vastaa toimittajilta tulevien tekstien editoinnista, ja Apteekkariliiton välinen yhteistyö on lehden osalta jatkunut jo niin kauan, että osapuolet tuntevat toistensa työtavat ja ajatukset ja tietävät, mitä lehden artikkeleilta vaaditaan, ja millä laatutasolla liikutaan. Ruotsinkielisen käännöksen tarkistaa siis, kuten aiemmin mainittiin, ruotsinkielinen proviisori ja tekstin terminologiaa muokataan joskus hieman, jos termit eivät ole selviä alaa tuntemattomalle. Esimerkiksi tarkistetaan, milloin on syytä käyttää termiä *infektion* ja milloin termiä *inflammation*. (Kuosa 2017)

5 TERVEYDEKSI!-LEHDEN KÄÄNNÖKSEN KÄYTETTÄVYYS

Luvussa 5 analysoin *Terveysteksi!*-lehden käännöstä *För din hälsa!*, Suojasen ja Tuomisen (2015) käytettävyyshauristiikkojen avulla. Jokainen alaluku vastaa yhtä huristiikkaa. Jokaisen huristiikan kohdalla nostan esille esimerkkejä, joita olen löytänyt yhden-toista numeron yhteisanalyysissä.

Omia analyysituloksiani vertaan kollegoideni, viiden suomenruotsalaisen farmaseutin, kommentteihin, joita olen kysynyt sähköpostihaastatteluna. Haastattelussa selvitin, mitä mietteitä apteekkihenkilökunnalla on *Terveysteksi!*-lehden käännöksestä *För din hälsa!* ja sen käytettävyydestä. Analysoin itse kyseisen käännöksen käytettävyyttä sekä kieli-asiantuntijana että farmasian alan asiantuntijana, mutta halusin myös verrata omia näkemyksiäni sellaisten farmaseuttien näkemyksiin, jotka eivät ole opiskelleet kielitiedettä. Halusin myös selvittää kollegoideni mielipiteitä lehden uudistumisesta, sekä heidän asiakkaidensa mahdollisesti antamaa palautetta.

Haastatteluaineisto koostui viiden eri farmaseutin vastauksista 12 kysymykseen, jotka perustuvat Tiina Tuomisen ja Tytti Suojasen muokkaamiin käytettävyyshauristiikkoihin (2015). Huristiikkoja on kahdeksan, mutta olin muokannut niistä 12 kysymystä, jotta apteekki-alan asiantuntijoiden olisi helpompi vastata niihin. Tuomisen ja Suojasen huristiikat eivät nimittäin välttämättä avaudu henkilölle, joka ei ole käännös- tai kielitieteen asiantuntija. Analyysissäni asetan vastaukset kuitenkin Tuomisen ja Suojasen huristiikkojen alle alalukuihin. Kysymyslomake on tämän tutkielman liitteenä (Liite 2). Lähetin kysymyslomakkeen sähköpostitse tai Facebookin kautta viidelle suomenruotsalaiselle farmaseutille, jotka myös lähettivät vastaukset sähköpostitse tai Facebookin kautta. Ensin lähetin kyselyn viidelle tuntemalleni farmaseutille, mutta yksi heistä ei vastannut. Kuitenkin toinen vastaajista lähetti kyselyn omille kollegoilleen, joista yksi lähetti minulle vastauksen.

Yhteensä näiden viiden henkilön vastaukset riittävät tukemaan omaa analyysiäni. Vastajat käyttivät vapaasti valitsemaansa lehden numeroa vastatakseen kysymyksiin, heis-

tä kolme valitsi numeron 4/2016 ja kaksi valitsi numeron 3/2015, jonka lähetin heille sähköisesti. Kysymyslomake ja vastaukset on kirjoitettu ruotsin kielellä, mutta esitän vastaukset analyysissäni suomeksi. Heuristiikkaperiaatteiden lisäksi kysyin millä paikkakunnalla henkilö työskentelee farmaseuttina tai proviisorina, mitä lehden numeroa hän käyttää analyysissä, mitä mieltä hän on ollut lehden uudistuksesta ja onko hän saanut palautetta uudistuksesta. Vastaajista kaksi henkilöä työskentelee Pietarsaareissa, yksi henkilö Helsingissä, yksi henkilö Espoossa ja yksi henkilö vastasi työskentelevänsä Pohjanmaalla, tarkentamatta paikkakuntaa.

Lehden kannen uudistuksesta Pohjanmaalla työskentelevä farmaseutti kertoo, että suomenkieliset asiakkaat eivät usein ota mukaansa lehteä, jollei ole suomenkielistä kantta saatavilla. He ottavat sen vain, jos heille selitetään, että sisältö on aina sama. Useimmat ruotsinkieliset taas ottavat mukaansa lehden välittämättä siitä, minkä kielinen kansi on. Mitään varsinaista palautetta uudistuksesta hän ei ole saanut asiakkailta. Itse hän on sitä mieltä, että lehti oli käytännöllisempi aiemmin, kun lehden takakansi oli ruotsinkielinen kansi. Silloin oli helpompi näyttää asiakkaalle, että lehdessä oli myös ruotsinkielistä sisältöä. Farmaseutin käsitys on, että apteekki saa pienemmän määrän ruotsinkielisiä kansia, jollei niitä erikseen tilata lisää. Edellinen versio oli myös kätevämpi siinä mielessä, etteivät ruotsinkieliset kannet päässeet loppumaan, kuten nykyään saattaa tapahtua.

Espoossa työskentelevä farmaseutti muistelee edellisestä versiosta, että asiakkaat joskus ihmettelivät, etteikö lehteä löytynyt toisella kotimaisella kielellä. Silloin asiakkaat eivät vain huomanneet kääntää lehteä. Nykyään asiakkaat eivät kysele mitään. Espoossa kyseinen farmaseutti ei kuitenkaan edes ole nähnyt ruotsinkielisiä kansia. Itse hän on sitä mieltä, että edellinen versio oli parempi. Silloin oli helpompi asettaa esille lehtiä molemmilla kielillä vain lehteä kääntämällä. Helsingissä työskentelevän farmaseutin mukaan asiakkaat kyselivät uudistuksen alussa, oliko ruotsinkielinen lehti lopetettu, muuta palautetta ei tullut. Hänen itsensä mielestä uusi versio on parempi, koska lehteä ei tarvitse pitää esillä molemmilla kielillä, koska lehtiä ruotsinkielisillä kansilla ei tilata kyseiseen apteekkiin, joten tilaa säästyy.

Yksi Pietarsaassa työskentelevistä farmaseuteista on sitä mieltä, että on hyvä huomioida ruotsinkieliset lukijat omalla kansiversiollaan, vaikka hän itse on sitä mieltä, että on hieman turhaa, että vain kannet ovat erilaisia, vaikka sisältö on ihan sama. Lukijat saattavat saada sen käsityksen, että koko lehti on ruotsinkielinen, kun he ottavat mukaansa lehden, jossa on ruotsinkielinen kansi. Mutta jos ruotsinkielistä kantta ei olisi, ruotsinkieliset lukijat eivät ehkä välittäisi lehdestä. Toinen Pietarsaassa työskentelevistä farmaseuteista ei työskennellyt apteekissa uudistuksen aikoihin, joten hän ei ole kuullut asiakaspalautetta siitä. Hänen oma mielipiteensä uudistuksesta on, että on aika turhaa, että on olemassa kaksi eri kantta, kun ruotsinkielinen osuus kuitenkin on hyvin pieni.

5.1 Käännöksen ja spesifikaation vastaavuus

Käännöksen ja spesifikaation vastaavuutta analysoitaessa vastataan kysymykseen täyttääkö käännös spesifikaatiossa määritellyt vaatimukset? Spesifikaatiolla tarkoitetaan kyseisen tekstin kääntämisen kannalta keskeisten tekijöiden määrittelyä (esimerkiksi kohderyhmä, keskeiset tyyliseikat, terminologiset linjaukset ja tavoiteltu laatutaso) (Suojanen & Tuominen 2015: 273).

Terveystiedoksi!-lehden toimituksen asettamat spesifikaatiot ilmenivät haastattellessani lehden päätoimittajaa Tiina Kuosaa. Lehden pääasiallisena kohderyhmänä ovat yli 50-vuotiaat naiset, ja käännöksen kohderyhmänä vastaavasti ruotsinkieliset yli 50-vuotiaat naiset. (Kuosaa 2017) Oman analyysini perusteella ainakin lehden numero 3/2016 vastaa tätä spesifikaatiota hyvin, koska kansikuvaan on valittu kohderyhmään kuuluva hymyilevä nainen. Otsikoissa puhutaan glaukoomasta, eli silmätaudista, joka on yleinen tässä ikäryhmässä (kuten erikoislääkäri Anu Vaajanen toteaa lehden artikkelissa) sekä ikään-tyneen ihon hoidosta. Esimerkkinä otsikot (1) ja (2).

- (1) GLAUKOOMA
Milloin kävit silmälääkärissä? (3/2016, kansi)

GLAUKOM

När var du hos ögonläkaren? (3/2016, kansi)

- (2) Ihana iho ikääntyessäkin (3/2016, kansi)

Härlig hud även som äldre (3/2016, kansi)

Otsikot ovat siis myös kohderyhmälle hyvin sopivia. Esimerkissä (1) olevaa termiä *glaukom* haluan kuitenkin analysoida tarkemmin spesifikaation suhteen. Kuosa mainitsee lehden toimituksen ohjeistukset kirjoittajille olevan seuraavat; heidän tulisi kirjoittaa mahdollisimman kansantajuista tekstiä, eli kaikki vähänkään vieraammat lääketieteelliset termit tulee kiertää tai selittää ja asiat pidetään ylipäätään selkeällä tasolla. (Kuosa 2017)

Termi *glaukom* voidaan katsoa kuuluvan lääketieteen erityisterminologiaan, mutta toisaalta kyseinen tauti on ainakin *Terveystieteiden*-lehden kohderyhmässä niin yleinen, että lehden lukijat varmasti ovat ainakin kuulleet termin, vaikka eivät välttämättä tunne sen tarkempaa merkitystä. Esimerkissä (3) termi *glaukom* myös selitetään hyvin tarkasti artikkelissa, johon otsikko esimerkissä (1) viittaa.

- (3) Vanha kansa puhuu glaukoomasta usein viherkaihina ja moni silmänpainetautina, vaikka nimistä kumpikin on osittain harhaanjohtava: glaukoomalla ei ole mitään tekemistä kaihin kanssa ja ihminen voi sairastaa glaukoomaa, vaikka hänen silmänpaineensa olisi normaali. – Glaukooma on näköhermon sairaus, joka supistaa näkökenttää ja voi hoitamattomana sokeuttaa. Se on silmänpohjan ikärappeuman jälkeen yleisin syy yli 65-vuotiaiden näkövammaisuuteen, silmätautien erikoislääkäri Anu Vaajanen Tampereen yliopistollisesta sairaalasta sanoo. (3/2016, s. 12)

Äldre människor talar ofta om glaukom som grön starr eller ögontrycks-sjukdom, men båda namnen är lite missvisande: glaukom har inget att göra med starr och man kan ha glaukom trots att ögontrycket är normalt. – Glaukom är en sjukdom på synnerven som minskar synfältet och som behandlad kan leda till blindhet. Den är näst vanligaste orsaken till synskada hos personer över 65 år efter åldersrelaterad makuladegeneration, säger Anu Vaajanen, specialläkare i ögonsjukdomar vid Tammerfors universitetssjukhus. (3/2016, s. 50)

Markku Haakana, Liisa Raevara ja Johanna Ruusuvaori ovat tutkineet lääketieteen termejä potilaan ja lääkärin sekä terveyskeskuksen välisessä vuorovaikutuksessa, josta voi saada näkemyksen myös lehden lukijoiden termiymmärryksestä. Haakana ym. toteavat tutkimuksessaan, että potilaan näkökulmasta erityisterminologian käytön katsotaan edellyttävän erityistietämystä, ammattikieli ei välttämättä aukea potilaalle. Erityisen ongelmallista on runsas vierasperäisten termien käyttö. Ongelmasta on puhuttu sekä lääkäreille suunnatuissa teksteissä, että muutenkin julkisuudessa. Eniten kritiikkiä saavat nimenomaan kirjoitetut tekstit, heidän tutkimuksessaan esimerkiksi sairaskertomukset, mutta tähän joukkoon voidaan lukea muutkin erityisterminologiaa sisältävät tekstit. (Haakana, Raevara & Ruusuvaori 2001: 196) Yksi ratkaisu voisi olla termien suomenkielisten vastineiden etsiminen ja niiden vakiinnuttaminen kielenkäyttötilanteisiin, joissa toisena osapuolena on potilas. Mutta suomenkielisetkin termit voivat olla potilaalle hankalia. (Haakana ym. 2001: 218)

Lääketieteellisten termien käytön on paitsi katsottu johtavan ymmärtämisongelmiin myös aiheuttavan kuilua potilaan/lukijan ja terminologian tuntijan väliin. Ammattikieli on nähty vallankäytön välineeksi, koska eritysterminologiaa ymmärtävä henkilö ymmärtää enemmän tilanteesta tai tekstistä kuin potilas/lukija, jolloin hänellä on auktoriteettiasema kyseisessä tilanteessa. (Haakana ym. 2001: 205) Tätä teoriaa vasten voidaan ajatella, että lukija voi uskoa tietävänsä *glaukom*-termin merkityksen, mutta tosiasiasa monella lukijalla varmasti on väärä käsitys, uskovat sen esimerkiksi olevan synonyymi silmänpainetaudille. Tämän vuoksi on erittäin onnistunutta, että lehdessä on selitetty, spesifikaation mukaisesti, mitä kyseinen termi tarkoittaa, vaikkakin termi itsessään on tuttu monelle. Kuitenkin kyseisessä esimerkissä on jätetty selittämättä termi *makuladegeneration*, jota lukija saattaa jäädä miettimään.

Kolmas spesifikaatio, jota voidaan analysoida, on käännöksen tavoiteltu laatu. Laadun voidaan todeta olevan hyvin korkea, kuten sen pitäisikin olla Kuosan toteamusten perusteella. Asiantuntijatoimitus yhdessä asiantuntevien kirjoittajien kanssa varmistavat laadun moneen kertaan. Yllämainitusta esimerkistä (3) huomaa, että toimitus on pyytä-

nyt jopa erikoislääkärin selittämään vaikean termin, jotta lukija saa mahdollisimman laadukasta tietoa.

Neljäntenä spesifikaationa voidaan tutkia käännökseen keskeisiä tyyliseikkoja ja miten ne vastaavat toimituksen kääntäjille antamia ohjeita. Kuosan mukaan tyylin tulisi olla tekstiä, joka on mahdollisimman kansantajuista. (Kuosa 2017) Jos katsotaan seuraavaa otsikkoa, esimerkissä (4) on hyvin kansantajuista tekstiä, voidaan jopa puhua selkokielestä.

- (4) ITSEHOITO
Särkeekö?
Valitse kipuun oikea lääke (3/2016, kansi)

SMÄRTLINDRING
Välj rätt läkemedel (3/2016, kansi)

Otsikossa ei ole mitään kohtaa, joka voisi jäädä epäselväksi. Artikkelissa, johon kyseinen otsikko viittaa taas on vähemmän kansantajuista, vaikeampaa tekstiä.

- (5) Koska asetyylisalisylihappo estää veren hyytymistä, sitä käytetään myös sydänkohtausten ja aivohalvauksien ehkäisyssä. (3/2016, s. 26)

Eftersom acetylsalicylsyra motverkar blodets koagulering används den också för att motverka hjärtinfarkter och stroke. (3/2016, s. 53)

Kuitenkin esimerkiksi termit *acetylsalicylsyra* ja *koagulering* on jo selitetty aiemmin leipätekstissä, jolloin niiden ymmärrettävyys paranee, mutta *stroke* voi olla termi, joka jää epäselväksi Matti Meikäläiselle. Termi tulisi tässä kohtaa selittää tarkemmin. Suomenkielinen termi *aivohalvaus* nimittäin on aika kuvaileva, kun taas vierasperäinen termi *stroke* ei välttämättä suoraan kerro lukijalle millaisesta asiasta on kyse. *Stroke* on siis oikea valinta käännösvastineena, mutta termi kannattaa selittää lukijalle tarkemmin.

Farmaseuttikysymyslomakkeen neljäs kysymys vastaa sekä tätä että seuraavaa heuristiikkaa (5.1 ja 5.2). Neljännessä kysymyksessä kysyttiin, onko käännös helposti ymmärrettävä ja hyvin muotoiltu ottaen huomioon ne apteekkiasiakkaat, jotka lukevat käännöstä. Samassa kysytään myös huomaako vastaaja käännöksen olevan suunnattu tietyille kohderyhmälle.

Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että käännös suurimmaksi osaksi kyllä on helposti ymmärrettävä. Kääntäminen suomesta ruotsiin ei kuitenkaan ole helppoa, käännös voi tuntua pakotetulta ja vaikeasti ymmärrettävältä, varsinkin jos ei löydy sopivaa käännösvas-tinetta. Käännös tuntuu olevan aika lailla käännetty sanasta sanaan. Vastaajan mielestä käännöksellä ei ole tiettyä kohderyhmää, vaan on suunnattu kaikille apteekkiasiakkaille. Yhden vastaajan mielestä alle eläkeiän olevat lukijat ymmärtänevät tekstiä paremmin kuin yli eläkeikäiset. Esimerkiksi *jet lag* esimerkissä (6) on termi, joka saattaa olla monelle vanhemmalle ihmiselle vieras, ja sitä ei käännöksessä selitetä, kun taas suomenkielinen termi *aikaerorasitus* on hyvin kuvaileva.

- (6) Pitkillä reissuilla melatoniinitabletit auttavat aikaerorasituksessa. (4/2016, s. 17)

På långa resor hjälper melatonin vid jet lag. (4/2016, s. 51)

Yhden vastaajan mielestä käännös on hyvin muotoiltu ja helposti ymmärrettävä. Hän ei löytänyt varsinaista kohderyhmää käännökselle. Yksi vastaajista havaitsi kohderyhmäksi vanhemmat naiset, jotka pitävät huolta omasta terveydestään. Hänen mukaansa käännös on helposti luettava ja vaikeat termit on selitetty hyvin. Yhden vastaajan mielestä lehti soveltuu hyvin apteekkiasiakkaille, koska lehdessä kirjoitetaan ajankohtaisista asioista ja lukijat voivat lähettää kysymyksiä toimitukselle, jos jokin apteekki- tai terveysasia askarruttaa. Hänen mielestään lehti on suunnattu naisille, sekä lapsiperheiden äideille, keski-ikäisille että vanhemmille, jos artikkeleita katsoo. Hänen mielestään naiset myös tyypillisesti hoitavat perheen apteekkiasioinnit, jolloin lehden suuntaaminen nai-

sille on järkevää. Usein lehden artikkelit kuitenkin nostavat esille hyvin yleisiä asioita, joten lehden on varmaankin ajateltu sopivan kaikille.

5.2 Käännöksen ja käyttäjien vastaavuus

Käännöksen ja käyttäjien vastaavuutta analysoitaessa kysytään, ottaako käännös huomioon käyttäjät ja potentiaaliset erilaiset käyttäjäryhmät sekä heidän tiedontarpeensa? Ovatko käännösratkaisuissa heijastuvat oletukset käyttäjästä realistisia? Käyttäjakeskeinen kääntäminen on tässä heuristiikassa erityisen esille nousevaa. Kyseiseen heuristiikkaan kiteytyy UCT-käsite. Suojasen, Koskisen ja Tuomisen teoksessa *Käyttäjakeskeinen kääntäminen* kyseinen uudistermi määritellään sillä, että käännösprosessin aikana suunnitellaan, millä tavoin käyttäjistä kerätään tietoa ja miten kerätty tieto hyödynnetään käännösprosessissa. Kääntäjä nähdään osana moniammatillista asiantuntijatiimiä. (Suojanen ym. 2012: 24). Kääntäjä on todellakin osa tällaista asiantuntijatiimiä Tiina Kuosan sanojen mukaan (Kuosa 2017).

Terveystieteiden-lehden käännöksessä otetaan hyvin huomioon käyttäjät ja erilaiset käyttäjäryhmät. Kääntäjä on yhdessä toimituksen kanssa tottunut ajattelemaan tietyllä tavalla, ja käyttäjäryhmät ovat kääntäjälle tuttuja. Toimitus on tehnyt lukijatytytyväisyystutkimuksia, esimerkiksi numerossa 2/2015 sivulla 3 pääkirjoituksessa päätoimittaja pyytää toimituksen puolesta lukijaa antamaan palautetta. Lukijaa ohjeistetaan lisää lehden sivulla 11. Ruotsinkielisiä lukijoita ei kuitenkaan täysin oteta huomioon tässä, vaikka heillekin löytyy pääkirjoitus käännettynä sivulla 51. Kilpailun ohjeet löytyvät kuitenkin vain suomeksi, ja ruotsinkielisiä lukijoita ohjeistetaan lukemaan suomenkieliset ohjeet. Tässä ei onnistuta kovin hyvin palvelemaan ruotsinkielisiä lukijoita. Myöskään joka numerossa käsiteltävien lukijapalautteiden joukosta ei löydy ruotsinkielistä osiota.

Erilaiset tiedontarpeet on huomioitu, vaikka esimerkiksi nuoremmille tai lapsille ei aina ole erityistä tekstiä. Poikkeuksena löytyy kuitenkin numero 2/2016, jolloin teemana on nuorten raskaudenehkäisy menetelmät. Tässä ollaan siirrytty pois varsinaisesta pääkoh-

deryhmästä (naiset 50+) ja valittu hieman poikkeava kohderyhmä. Kansikuvassa poseeraa nuori pari ja kuvaan liittyvä kansiotikko on seuraava:

(7) Ehkäisy kunnossa? (2/2016, kansi)

Preventionen i skick? (2/2016, kansi)

Ruotsinkielisessä kannessa otsikko on suurempi ja sijoittuu kannen alaosaan, alkuperäisessä kannessa otsikko on keskempänä ja hieman pienemmällä fontilla. Alkuperäisotsikossa käytetään suomenkielistä ja kaikille tuttua sanaa *ehkäisy*, kun taas ruotsinnoksessa käytetään termiä *prevention*. Termille ei ruotsin kielessä ole varsinaista helpompaa termiä, joten kääntäjä on valinnut ainoan oikean vaihtoehdon, vaikka termi ei välttämättä ole kaikille tuttu. Kääntäjän oletus käyttäjästä on kuitenkin tässä tapauksessa se, että ehkäisyä tarvitseva nuori tietää, mitä termi *prevention* tarkoittaa. Nuoremmat, ehkä alakouluikäiset eivät välttämättä ymmärrä termiä, mutta tämä on varmaan taustaoletuksenaakin.

Eri-ikäiset lukijat on otettu hienosti huomioon myös valitessa termit *sähköinen resepti/elektroniska recept* eikä erikoistermejä *e-resepti/e-recept*. Tämä valinta näkyy kannen otsikossa esimerkissä (8).

(8) 5 VINKKIÄ

Sähköinen resepti haltuun (1/2016, kansi)

5 TIPS

Med tanke på elektroniska recept (1/2016, kansi)

Vanhemmat sukupolvet eivät välttämättä ymmärtäisi lyhennettä *e-*, ja suomeksi sama lyhenne voi viitata sanaan *ehkäisy*, josta ei tässä ole kyse. Lyhenteiden kanssa kannattaa siis aina varoa. Sähköisessä muodossa olevasta lääkemääräyksestä suositetaan käytettäväksi ensisijaisesti termejä *sähköinen lääkemääräys* tai *sähköinen resepti*. Jos käytetään lyhennettä *e*, se liitetään seuraavaan sanaan yhdysmerkillä, eli oikea kirjoitusasu on *e-*

resepti. (Moilanen 2011) Ruotsiksi vastaavasti *elektroniskt recept*, toissijaisena vaihtoehtona *e-recept*. (Kela 2017)

Esimerkin (9) virke on hyvin helposti ymmärrettävä, koska siinä on jopa avattu lyhenne *dvs.* Näin ollen on otettu huomioon mahdollisimman monet lukijat, jopa heidät, jotka eivät ehkä ymmärtäisi lyhennettä.

- (9) Keskeisiä uusia säästökeinoja ovat lääkeyritysten välisen hintakilpailun lisääminen, lääkejätteen vähentäminen, rationaalisen eli järkevän lääkeshoidon edistäminen sekä muiden diabeteslääkkeiden kuin insuliinivalmisteiden siirtäminen alempaan erityiskorvausluokkaan. (4/2016, s. 24)

Centrala nya sparmetoder är att öka priskonkurrensen mellan läkemedelsföretagen, att minska läkemedelssvinnet, att främja rationell, det vill säga förständig medicinering samt att flytta alla diabetesmedicin utom insulin till en lägre specialersättningsklass. (4/2016, s. 54)

Tässä voi sanoa, että käänös on hyvin muotoiltu kaikille apteekkiasiakkaille. Samassa numerossa, samassa artikkelissa on myös otettu huomioon eri käyttäjät ja selitetty pari termiä esimerkeissä (10) ja (11).

- (10) Esimerkiksi pääasiassa keskushermostoon vaikuttavien PKV-lääkkeiden lääkemääräykset ovat jatkossakin voimassa yhden vuoden määräämis- tai uudistamispäivästä. (4/2016, s. 26)

Till exempel HCI-läkemedel, som i huvudsak påverkar centrala nervsystemet, är även i fortsättningen giltiga ett år från utskrivnings- eller förnyandedatumet. (4/2016, s. 54)

- (11) Sama koskee biologisia lääkevalmisteita, joille on saatavilla tehon ja turvallisuuden puolesta samankaltainen biosimilaari. (4/2016, s. 26)

Det samma gäller biologiska läkemedel för vilka det finns en biosimilar med liknande effekt och säkerhet. (4/2016, s. 54)

Tätä heuristiikkaa vastaa farmaseuttikysymyslomakkeen neljäs kysymys, jossa kysyin, onko käänös vastaajan mielestä helposti ymmärrettävä ja hyvin muotoiltu niille ap-

teekkiasiakkaille, jotka lukevat käännöksen. Kysyin myös, huomasiko vastaaja käännöksen olevan suunnattu tietyille kohderyhmälle. Koska käsittelen nämä vastaukset jo alaluvussa 5.1, en toista vastauksia tässä alaluvussa.

5.3 Käännöksen ja tosielämän vastaavuus

Kun analysoidaan käännöksen ja tosielämän vastaavuutta kysytään, onko käännös linjassa kulttuurisen kontekstinsa kanssa vai olisiko tarvetta kulttuuriselle adaptaatiolle? Kulttuurinen konteksti on yksi kääntämisen tärkeimmistä tilannetekijöistä (Ingo 2007: 15). Käännöksen kautta teksti siirretään yhdestä kulttuuriympäristöstä toiseen, ja joskus lukijaa täytyy auttaa jonkun käsitteen ymmärtämisessä lisäämällä selityksiä käännökseen, tai joskus lukijan kannalta on parempi olla kääntämättä tiettyä käsitettä suoraan sanatarkasti (Ingo 2007: 16). Kulttuurinen adaptaatio tarkoittaa prosessia, jossa (tässä tapauksessa käännöksessä) laajennetaan maailmankuvaa, jotta voidaan sisällyttää isäntäkulttuurin (tässä tapauksessa käännöksen kohdekulttuurin) tavat ja arvot (Välimäki 2006: 133).

Kohdekielen kulttuuriympäristö voi olla niin vahvasti poikkeava lähdekielen kulttuurista, jotta tiettyä käsitettä ei ole olemassa kohdekielessä (Ingo 1991: 18). Tätä ongelmaa ei ole kyseisessä käännöksessä, koska suomalainen ja suomenruotsalainen kulttuuri ovat hyvin lähellä toisiaan, joten käännösvastineita löytyy useimmiten helposti. Ainoastaan suomenruotsalaiset ja riikinruotsalaiset termit voivat aiheuttaa ongelmia kääntäjälle, eli kumpaa kulttuuriympäristöä kääntäjän tulisi käyttää kyseisessä käännöksessä.

Kulttuurinen adaptaatio on otettu huomioon käännöksessä jättämällä kääntämättä kansiosikko *Marianne Heikkilän keinot migreenin hallintaan* numerossa 1/2016. Otsikko viittaa henkilöön, jonka kuva komistaa kyseisen numeron kantta. Hän on suomalainen julkisuudessa tunnettu pappi ja mm. Marttaliiton puheenjohtaja (YLE 2017). Kyseinen henkilö tuskin on kovin tunnettu suomenruotsalaisille lukijoille, joten kyseinen juttu on luultavasti jätetty kääntämättä kulttuurisesta kontekstista johtuen.

Kulttuurikonteksti on huomioitu esimerkissä (12), jossa kääntäjä on lisännyt ruotsinkielisille lukijoille tiedon, että tietty linkki, *Matkailijan terveysopas*, johon viitataan, löytyy ainoastaan suomeksi. Lisäksi on selitetty, mitä oppaan suomenkielinen nimi tarkoittaa.

- (12) Parhaan ja ajantasaisen rokotetiedon saa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen Matkailijan terveysoppaasta, joka löytyy netistä. (4/2016, s. 15)

Den bästa och aktuella vaccinationsinformationen får man i hälsoguiden för resenärer, Matkailijan terveysopas, utgiven av Institutet för hälsa och välfärd, som finns på nätet (på finska). (4/2016, s. 50)

Farmaseuttikysymyslomakkeessa tätä heuristiikkaa vastaavat kysymykset siitä, millä paikkakunnalla vastaaja työskentelee, sekä viides kysymys, jossa kysytään, sopeutuuko käännös hyvin suomenruotsalaiseen ympäristöön. Pohjanmaalla työskentelevä farmaseutti oli jättänyt vastamatta tähän kysymykseen. Yksi Pietarsaareissa työskentelevistä farmaseuteista oli sitä mieltä, että käännös sopii hyvin suomenruotsalaiseen ympäristöön. Hän kuitenkin huomautti, että lehden suomenkielinen nimi *Terveydeksi!* sisältää kaksi merkitystä, kun taas ruotsinkielinen nimi *För din hälsa!* ei sisällä kahta merkitystä.

Terveydeksi! on interjektio, joka sanotaan jonkun aivastaessa. Lehden nimenä se myös viittaa terveysaiheeseen. Ruotsiksi vastaava interjektio olisi *Prosit!* joka ei viittaisi terveyteen millään lailla, joten kääntäjä on viisaasti valinnut kääntää lehden nimen eri lailla, käyttäen terveysaihetta, eli sanaa *hälsa* (MOT Pro Ruotsi ruotsi–suomi 2017). Sanaleikit ovat yleensä kulttuurisidonnaisia, koska kulttuuri säätelee, mistä sopii laskea leikkiä, ja sanaleikin ymmärtäminen saattaa edellyttää kulttuurisidonnaista taustatietoa. Käännöksessä sanaleikin voi kääntää sanaleikillä, korvata muulla tehokeinolla tai jättää kääntämättä. (Leppihalme 1997: 145) Tässä esimerkissä, eli lehden nimessä, sanaleikki on korvattu muulla tehokeinolla.

Espoossa työskentelevä farmaseutti on myös sitä mieltä, että käännös soveltuu suomenruotsalaisille. Helsingissä työskentelevän farmaseutin mielestä käännös sopii hyvin suomenruotsalaiseen kulttuuriin, ainakin siihen kulttuuriin, mihin hän on tottunut. Toinen Pietarsaareissa työskentelevä farmaseutti oli sitä mieltä, että käännös ei oikein soveltu hyvin suomenruotsalaiseen kontekstiin, mutta tämä olisikin tarpeetonta, koska lehti on tarkoitettu sopivan koko Suomen kulttuurikontekstiin.

5.4 Käännöksen ja tekstilajin vastaavuus

Analysoitaessa käännöksen ja tekstilajin vastaavuutta tutkitaan, vastaako käännös kyseisen tekstilajin konventioita ja ovatko esimerkiksi termit ja käännöksen rekisteri tekstilajiin sopivia? Kuten totesin luvussa 4.3, käännöksessä on kolme eri tekstilajia: artikkeli, otsikko ja pääkirjoitus. Kaikkien kolmen tekstilajin konventiot ovat esimerkiksi helposti ymmärrettävät termit ja rekisterin tulisi olla jokaisen ymmärrettävissä. Artikkelissa kannattaa edetä tutusta asiasta tuntemattomaan, pitää virkkeet lyhyinä ja lauserakenne yksinkertaisena. Vaikeat termit on selitettävä yksinkertaisesti, jopa samassa virkkeessä käyttämällä *eli*-sanaa. Myös selittävää sanastoa voi käyttää artikkelin yhteydessä. (Kotilainen 2003: 66). Jutun tulisi olla selkeä, lyhyt, helposti omaksuttavissa, havainnollinen ja hyvin kuvitettu (Kotilainen 2003: 96).

Kyseiset käännökset vastaavat hyvin näitä konventioita. Esimerkkinä numeron 2/2015 artikkeli *Ta vara på vitaminerna i kosten* sivuilla 56–57. Artikkelin leipäteksti on yhden sivun mittainen, mutta puolet sivusta on otsikkoa ja kuvitusta. Toisella sivulla on kuvitusta ja tiivistettynä vitamiinien tarpeet faktalaatikossa. Alkuperäinen artikkeli on kuuden sivun mittainen, toki pari sivua kuvitusta ja muuta, mutta kuitenkin myös enemmän tekstiä. Tässä mielessä artikkeleiden käännökset ovat käytettävyydeltään jopa parempia kuin alkuperäisartikkelit, jos lehtiartikkelin konventioita tarkastellaan, koska ruotsinkieliset jutut ovat lyhyempiä kuin suomenkieliset.

Esimerkki artikkeleiden rekisteristä ja sen soveltuvuudesta kyseiseen tekstilajiin on artikkelissa, jossa kerrotaan astmasta. Rekisteri ei välttämättä ole kaikkien lukijoiden ymmärrettävissä, esimerkkinä lauseet esimerkissä (13).

- (13) Astmassa hengitysteiden pinnalla olevien tulehdussolujen määrä kasvaa. Lisäksi keuhkoputkiston limakalvon värekarvamatto vaurioituu, mikä tekee keuhkoputkista erityisen herkäät ulkoisille ärsykkeille. (3/2014, s. 12)

Vid astma ökar antalet inflammationsceller på luftvägarnas yta. Dessutom skadas flimmerhårsmattan på luftrörens slemhinna, vilket gör luftrören extra känsliga för yttre retning. (3/2014, s. 52)

Vaikka monessa artikkelissa on paljon vaikeita termejä, ne on kuitenkin useimmiten selitetty lukijalle, kuten esimerkissä (14), jossa puhutaan astmatikon PEF-mittauksesta, *spirometriasta*:

- (14) Astman toteamiseen käytetään keuhkojen toimintakokeita, spirometriatutkimusta tai ulospuhalluksen huippuvirtausarvojen eli PEF-puhallusten seuraamista. (3/2014, s. 16)

För diagnosticering av astma används funktionstest av lungorna, spirometri eller mätning av toppflödet i utandningen, det vill säga PEF. (3/2014, s. 52)

Hyvä otsikointi on analyysissäni pääasemassa, koska lukijat näkevät ensin kannen otsikoinen. *Tekstintekijän käsikirjassa* (Iisa, Kankaanpää & Piehl 1998: 244–264) neuvotaan, miten laaditaan otsikko. Yleensä lukija lukee ensimmäisenä otsikon, joten sen pitää sisältää tarpeeksi tietoa, jotta lukija voi päättää, haluaako lukea jutun. Otsikko on hyvä, jos se kertoo olennaisen sisällön ja on samalla kiinnostava. Otsikon pitäisi myös kertoa tekstin tarkoituksesta ja näkökulmasta, esimerkiksi pelkkä otsikko *Liikunta* ei ole riittävä, vaan siihen tarvitaan ehkä alaotsikko tai muuten enemmän tekstiä. (Iisa ym. 1998: 244–245). Nimenomaan tätä sanaa käytetään esimerkin (15) otsikossa, mutta siihen on lisätty myös selittävät alaotsikot.

- (15) **LIIKUNTA**
vahvistaa muistia (2/2014, kansi)

MOTION
stärker minnet (2/2014, kansi)

Otsikon voi myös saada houkuttelevammaksi erilaisilla keinoilla. Keinot riippuvat tekstilajista ja sen konventioista. Rekisteristä puhuttaessa lehti- ja mainoskielessä voi vapaammin hersytellä, kun taas viranomaisteksteihin leikittelevä otsikko ei sovi. Otsikon pitäisi myös sävyltään vastata tekstiä, joten kuivaa tekstiä ei siis pidä mainostaa humoristisella otsikolla. (Iisa ym. 1998: 254) Houkutteleva otsikko herättää lukijan huomion kysymyksellä, kehotuksella tai kärjistyksellä, sisältää oivalluksen, esimerkiksi sanaleikin, on kielellisesti kaunis ja koskettaa lukijaa (Iisa ym. 1998: 255).

Koska kyseessä on lehti, jolla on vapaampi ja kevyempi rekisteri kuin esimerkiksi sanomalehdellä, *Terveysteksti!* ja käännös *För din hälsa!* hyödyntävät jopa lehden nimessä tällaista kevyttä sanaleikkiä, kuten jo alaluvussa 5.3 mainittiin. Kyseessä on intertekstuaalinen sanaleikki, koska käytetään tiettyä valmiiksi muotoiltua sanontaa (Leppihalme 1997: 143). Sanaleikin tehtäviä ovat esimerkiksi teeman esille tuominen, huumori, huomion kiinnittäminen, suostuttelu ja runollisuus (Leppihalme 1997: 144). Lehden nimi vastaa näin otsikon konventioihin.

Lehdessä on aina pääkirjoitus, joka on myös aina käännetty. Artikkeleista poiketen pääkirjoituksella on aina vapaampi, henkilökohtaisempi tyyli, sekä alkuperäisessä että käännettyssä versiossa, kuten esimerkistä (16) näkee.

- (16) Tästä syystä pöpötkin liikkuvat harmillisen nopeasti. (3/2014, s. 3)

Då rör sig tyvärr också bobborna snabbare mellan oss. (3/2014, s. 51)

Bacill voisi olla enemmän asiatyyliä tässä kohtaa, mutta koska pääkirjoituksessa on vapaampi tyyli, myös *bobba* käy käännösvastineeksi sanalle *pöpö*. (MOT Pro Ruotsi suo-

mi–ruotsi 2017) Esimerkki tyypillisestä, konventioiden mukaisesta pääkirjoituksen otsikosta näkyy esimerkissä (17).

(17) Sattuu! (3/2016, s. 3)

Aj, det gör ont! (3/2016, s. 49)

Tässä tyyli on puhekielisempi artikkeleihin verrattuna, kuten melkeinpä jokaisessa pääkirjoituksessa. Samassa numerossa suomeksi ja ruotsiksi on lueteltuna monta lääketieteellistä termiä, jotka taas ovat kaukana puhekielityylistä, kuten esimerkissä (18).

(18) Silmätippoja on useita erilaisia, kuten yleisimmin käytetyt prostaglandiinijohdokset, timololi-tipat ja näiden kahden yhdistelmät. Lisäksi käytetään hiilihappoanhydraasin estäjiä, alfa-adenergisiä valmisteita ja pilokarpiinia. (3/2016, s. 15)

Ögondroppar finns av flera slag. De vanligaste är prostaglandinderivat, timololdroppar och kombinationer av dessa. Dessutom används kolsyreanhydrashämmare, alfa-adrenerga preparat och pilokarpin. (3/2016, s. 51)

Tässä ehdottaisin, että nämä termit jätettäisiin kokonaan pois, lukijalle voisi esimerkiksi vain kertoa, että silmätippoja on useita erilaisia, ja kuten artikkeli jatkuukin, voidaan kertoa niiden käytöstä. Toinen esimerkki termien riittämättömästä selityksestä näkyy esimerkissä (19).

(19) Lisääntynyt auringonotto ja toistuva palaaminen ovat syitä siihen, että yhä useampi sairastuu melanoomaan. (3/2016, s. 18)

Ökat solande och att man upprepade gånger bränner sig i solen är orsaker till att allt fler drabbas av melanom. (3/2016, s. 52)

Termille *melanom* ei anneta heti ensimmäisellä mainintakerralla selitystä, vaan lukijan odotetaan tietävän, mistä on kyse. Termille annetaan vasta myöhemmin tekstissä häilyvä selitys esimerkissä (20).

- (20) Haava voi olla myös oire ihosyövästä, kuten melanoomasta. (3/2016, s. 20)

Ett sår kan också vara symptom på hudcancer, t.ex. melanom. (3/2016, s. 52)

Selityksen pitäisi tulla ensimmäisellä kerralla, kun termi mainitaan, eikä toisessa mainintakerrassa, kuten on valittu tehdä.

Esimerkissä (21) artikkelin tyyli on hyvin erilainen muiden artikkeleiden asiatyyliin verrattuna. Tyyli on jopa enemmän kaunotyyliä, koska puhutaan tunne- ja seksielämästä.

- (21) Hyvässä suhteessa on helppo ryhtyä rakastelemaan vihjeestä tai ehdottaa sitä mielikuvan yllyttämänä. (4/2014, s. 26)

I ett bra förhållande är det lätt att börja älska på en vink eller föreslå det, sporrade av en tanke. (4/2014, s. 51–52)

Samaan artikkeliin kuuluu kuitenkin kaksi faktalaatikkkoa, joissa on enemmän tuttua asiatyyliä, esimerkissä (22).

- (22) Synnytys vie naisen seksuaaliset halut laskeneen estrogeenitason tähden tavallisesti kahdeksi–kolmeksi kuukaudeksi. (4/2014, s. 28)

Förlossningen minskar vanligtvis kvinnans sexuella lust för ett par–tre månader, på grund av en sänkt östrogennivå. (4/2014, s. 53)

Käännös kuitenkin vastaa alkuperäisen tyyliä.

Neljättä heuristiikkaa vastaa farmaseuttikysymyslomakkeen kuudes kysymys, jossa kysyn, onko vastaajan mielestä käännöksessä käytetty sopivia termejä lehden lukijoita ajatellen. Rekisteristä en kysynyt erikseen, koska kyseinen termi ja käsite ei ole tuttu näille henkilöille, jotka eivät ole opiskelleet kielitiedettä. Yksi vastaajista oli sitä mieltä, että jotkut termit ja lauseet ovat vaikeita Matti Meikäläiselle, sekä suomeksi että ruotsiksi, mutta varsinkin ruotsinkielinen käännös esimerkissä (23) on vaikeampi ymmärtää kuin suomenkielinen alkuperäisteksti.

- (23) Esityksen mukaan korvattavien lääkkeiden toimitusvälien seurantaan kiinnitetään aiempaa tarkempaa huomiota. (4/2016, s. 24)

Enligt propositionen ska expedieringsintervallen för ersättningsgilla läkemedel kontrolleras noggrannare än förut. (4/2016, s. 54)

Toinen vastaajista huomasi, että joissakin tapauksissa ruotsinkielisessä versiossa käytettiin lääketieteellisiä termejä, kun suomenkielisessä versiossa käytettiin helpompia synonyymeja, kuten esimerkissä (24) käytetty käännösvastine *epiglottit* (suom. *kurkunkannentulehdus*).

- (24) Suomalainen rokotusohjelma antaa tällä hetkellä suojan 11 vaaralliseksi luokiteltavaa tartuntatauti – kurkkumätää, jäykkäkouristusta, hinkuyskää, poliota, tuhkarokkoa, sikotautia, vihurirokkoa, rotavirusta ja Hib-tauteja, kuten aivokalvontulehdusta, kurkunkannentulehdusta ja verenmyrkytystä – ja niiden jälkitauteja vastaan. (3/2015, s. 13)

Det finska vaccinationsprogrammet ger för tillfället skydd mot 11 sjukdomar som klassificeras som farliga – difteri, stelkramp, kikhosta, polio, mässling, påssjuka, röda hund, rotavirus och Hib-sjukdomar, såsom hjärnhinneinflammation, epiglottit och blodförgiftning – och deras följd-sjukdomar. (3/2015, s. 52)

Terminologian vuoksi käännös soveltuu vain aikuisille. Nuoret ja ikääntyneemmät eivät välttämättä ymmärrä kyseisiä lääketieteellisiä termejä. Kuitenkin jotkut termit on selitetty lyhyesti, jotta lukija ymmärtäisi mistä puhutaan.

Yhden vastaajan mielestä käänös on helppo ymmärtää, eikä siinä esiinny vaikeita termejä. Käänös ei kuitenkaan ole liian helppo tai tylsä. Numerossa 4/2016 on käytetty termiä *neuropati* diabetesta käsittelevässä artikkelissa. Termiä ei selitetty tarkemmin, mutta artikkelissa mainittiin esimerkki vaivasta, joka voi muodostua neuropatiasta joutuena. Lukija saa ehkä osittain kuvan siitä, mitä neuropatia on. Myös alaotsikko *Viktigt att följa med nervförändringar* antaa jonkin verran tietoa tästä. Termiä ei kuitenkaan ole selitetty myöskään suomenkielisessä tekstissä, joten tässä ei ole eroa alkuperäisen tekstin ja käänöksen välillä.

Yksi vastaajista oli vastannut lyhyesti ja ytimekkäästi kyllä kuudenteen kysymykseen, eli hänen mielestään on käytetty sopivia termejä käänöksessä. Toinen vastaajista vastasi, että käänöksessä on käytetty hyvää, faktapohjaista yleiskieltä. Jotkut termit tuntuvat kuitenkin hieman vaikeilta. Esimerkiksi numerossa 4/2016 on artikkeli, jossa kerrotaan lääkekorvauksista. Artikkelisi sisältää paljon vaikeita sanoja, mutta on ymmärrettävää, että tiettyjä virallisia termejä on pakko käyttää.

5.5 Johdonmukaisuus

Johdonmukaisuutta tutkittaessa katsotaan, ovatko käänöksen tyyli, termit, fraasit ja rekisteri johdonmukaisia kautta koko tekstin? Suurilta osin käänös on hyvin johdonmukainen, koska kyseinen kääntäjä on tehnyt näitä käänöksiä pitkään ja on tottunut kääntämään samoja termejä ja fraaseja toistuvasti. Joissakin kohdissa kuitenkin huomaa, että kääntäjä käyttää esimerkiksi kahta eri termiä samasta käsitteestä samassa tekstissä. Esimerkiksi sanalle *vauva* käytetään kahta eri vastinetta, *baby* ja *bebis*, useassa numerossa. Numerossa 3/2015 artikkelissa (25) on valittu vastine *baby*, jota on käytetty sekä leipätekstissä että artikkelin otsikossa numerossa 1/2015. Artikkelin otsikko näkyy esimerkistä (26). Kuitenkin numeron 1/2015 kannessa on valittu poikkeavasti vastine *bebis*, kuten näkyy esimerkissä (27).

- (25) Monet rokotuksin ehkäistävät taudit ovat vaarallisimpia juuri vauvoille, joiden puolustusjärjestelmä on vasta kehittymässä. (3/2015, s. 15)

Många sjukdomar som kan förebyggas genom vaccinering är farligast för babyer, vars immunförsvar fortfarande håller på att utvecklas. (3/2015, s. 53)

- (26) Vauva tuli taloon (1/2015, s. 28)

En baby i hemmet (1/2015, s. 52)

- (27) Vauva tulossa?
Apteekista neuvoja (1/2015, kansi)

En bebis på väg?
Råd från apoteket (1/2015 kansi)

Kääntäjä on esimerkissä (27) valinnut ruotsinnetun version *bebis* alun peri englanninkielisestä sanasta *baby*. Kielenhuollon ohjeiden mukaan *baby* on kuitenkin suositeltavampi (Språkbruk 2013).

Tyyli ja rekisteri kuitenkin ovat erittäin johdonmukaisia. Tyyllillä viitataan laajasti ottaen siihen, miten kielellinen vaihtelu järjestyy merkityksellisesti diskurssissa (Voutilainen 2012a: 77). Jokaisella kirjoittajalla eli siis myös kääntäjällä on oma tyyliinsä. Hyvän tyylin ominaisuuksia ovat täsmällisyys, vaivattomuus ja miellyttävyys. Lehtijutun tyyli on lähes pelkästään asiatyyliä. Hyvä asiatyyli on selkeää, tiivistä ja havainnollista, toisin sanoen luettavaa ja ymmärrettävää. Tyylin pitää vastata lukijakunnan tarpeita ja odotuksia. Hyvä tyyli on myös omaperäistä, ei kaavoihin kangistunutta eikä väkinäisen tuntuisia. (Kotilainen 2003: 111) Jaottelu eri tyyliihin ei kuitenkaan paljon palvele lehtijutun tekijää. Artikkelit ovat yleensä asiatyyliä, muutamat haastattelulausunnot ja pääkirjoitus taas voivat olla arkityyliä (Kotilainen 2003: 112). Tyylit voivat vaihdella myös saman jutun sisällä (Kotilainen 2003: 113).

Rekisteri on käsite, jolla viitataan yleisesti kielen tilanteiseen vaihteluun (Voutilainen 2012b: 70). Kyseessä on systeemisen-funktionaalisen ja yleisemmin sosiosemioottisen

kieliteorian peruskäsite, joka viittaa siihen, että kulloinkin käytettävä kieli vaihtelee sen mukaan, millainen on käyttötilanne, eli mitä tilanteessa tapahtuu, ketkä osallistuvat ja mikä on kielen rooli (Heikkinen, Hiidenmaa ja Tiililä 2000: 38). Kääntäjä näyttää olevan hyvin tietoinen, minkälainen hänen kohderyhmänsä on, joten hänelle on helppo löytää oikea rekisteri ja myös oma tyyliinsä, vaikka asiatyylillä säilyy aina. Johdonmukaisuus kärsii, jos lukija reagoi johonkin häiritsevään piirteeseen tekstissä.

Tyyli ja rekisteri muuttuvat kuitenkin yhdessä kohtaa silmäänpistävästi esimerkin (28) nuorisoslangifraasissa.

(28) Kuten perheemme teinit sanovat: *älä ragee mutsi*, Siponen naurahtaa. (4/2015, s. 43)

Som familjens tonåringar säger: *ids int rage morsan*, skrattar Siponen. (4/2015, s. 55)

Ragee on slangisana sanalle raivostua (Urbaani Sanakirja 2017). Ruotsiksi on vaikea löytää lähteitä sen käytöstä, ilmeisesti sana sopii paremmin suomalaiseen slangisanastoon.

Esimerkissä (29) nähdään, miten kohderyhmä vaikuttaa käännöksen rekisteriin ja tyyliin sekä termivalintaan.

(29) – En kehtaisi tänne tullakaan, jos olisin rapakunnossa. (2/2015, s. 41)

– Jag skulle inte töras komma hit om jag var i uselt skick. (2/2015, s. 53)

Töras on vanhahtavaa tyyliä, vaikka paljon muita vaihtoehtoja ei olekaan. Vaihtoehtona on kuitenkin *våga*, joka nousee esille ensimmäisenä sanakirjassa (MOT Pro Ruotsi suomi–ruotsi 2017). Artikkelin kertoo diabetespotilaista, jotka yleensä ovat iäkkäämpiä, joten ehkä kääntäjä on katsonut vanhahtavan vastineen olevan sopiva tähän artikkeliin.

Yhdessä artikkelissa on epä johdonmukaisuutta, kun puhutaan valtion nimestä. Esimerkissä (30) kahta eri nimeä, *Förenta staterna* ja *USA*, käytetään jopa samassa virkkeessä, vaikka alkuperäisessä artikkelissa käytetään vain yhtä nimeä (*Yhdysvalloissa*).

- (30) – Esimerkiksi aiemmin tuhkarokosta vapaaksi julistetussa Yhdysvalloissa Disneylandin huvipuistossa vierailleen turistin tuhkarokko on sittemmin levinnyt 17 osavaltioon Yhdysvalloissa ja lisäksi Kanadaan ja Meksikoon. (3/2015, s. 15)

– Till exempel i Förenta staterna, som tidigare förklarats fritt från mässling, spreds mässlingen från en turist i nöjesparken Disneyland till 17 stater i USA och dessutom till Kanada och Mexiko. (3/2015, s. 53)

Esimerkissä (31) näkyy, että samassa numerossa toisessa artikkelissa käytetään myös nimeä *Förenta staterna*, kun alkuperäisessä tekstissä käytetään nimeä *Yhdysvalloissa*:

- (31) Ruokavalion ja muistisairauksien vahva yhteys on huomattu Yhdysvalloissa, jonne muuttaneilla japanilaisilla ja afroamerikkalaisilla Alzheimerin tauti on huomattavasti yleisempi kuin alkuperämaassaan asuvilla maanmiehillään. (3/2015, s. 33)

Det starka sambandet mellan kost och minnessjukdomar har konstaterats i Förenta staterna, där inflyttade japaner och afroamerikaner får Alzheimers sjukdom betydligt oftare än deras landsmän i ursprungslandet. (3/2015, s. 54)

Johdonmukaisuutta ajatellen kannattaisi siis käyttää nimeä *Förenta staterna* aina kun lähtötekstissä mainitaan *Yhdysvallat*. *USA* on kuitenkin ihan kelpo vaihtoehto, molempia käytetään rinnakkain. (NE 2017)

Yhdessä pääkirjoituksessa käytetään epä johdonmukaisesti muotoja *vaccinering* ja *vaccinerande*, kuten esimerkeistä (32) ja (33) näkyy.

- (32) Kannattaa seurata oman alueen terveydenhuollon ilmoittelua rokotuksista. (3/2014, s. 3)

Det lönar sig att följa med hälsovårdens meddelanden om vaccineringsna på den egna orten. (3/2014, s. 51)

- (33) Pistämisen voi hoitaa esimerkiksi työterveyshoitaja. (3/2014, s. 3)

Vaccinerandet kan skötas till exempel hos företagshälsovårdaren. (3/2014, s. 51)

Vaccinering on suositeltavampi muoto, koska sitä on myös käytetty muissa artikkeleissa, kuten esimerkissä (34).

- (34) Laaja rokottaminen ehkäisee influenssan leviämistä ja jälkitauteja sekä suojaa myös riskiryhmään kuuluvia. (4/2014, s. 12)

Omfattande vaccinering förebygger influensans spridning och följsjukdomar och skyddar också dem som hör till en riskgrupp. (4/2014, s. 54)

Esimerkeissä (35) ja (36) on epä johdonmukaisuutta termin *kuolio* käänöksissä.

- (35) Neuropatia on yksi diabeteksen hankalimpia liitännäissairauksia, ja se voi pahimmillaan johtaa jalan kuolioon: kun jalkaan tulevaa haavaa ei tunnottomuuden takia huomaa ja diabetes vielä heikentää vastustuskykyä, voi hoitamaton haava tulehtua pahasti. (4/2016, s. 38)

Neuropati är en av diabetesens besvärligaste följsjukdomar och kan i värsta fall leda till kallbrand: om man på grund av känselbortfall inte märker ett sår i foten och diabetesen dessutom sänker motståndskraften, kan ett obehandlat sår bli svårt infekterat. (4/2016, s. 53)

- (36) Myös liitännäissairauksien, esimerkiksi aivo- tai sydäninfarktin, neuropatian eli hermovaurion ja jalkakuolion, syntyä voi ehkäistä huolehtimalla sokeritasapainosta, kertoo Ilanne-Parikka. (2/2015, s. 39)

En god sockerbalans kan också förebygga följsjukdomar, som hjärn- och hjärtinfarkt, neuropati, det vill säga nervskador, och fotgangrän, berättar Ilanne-Parikka (2/2015, s. 52)

Kallbrand on ensisijainen vastine *kuolio*-termille, koska *jalkagangreeni* olisi suomenkielinen vastine *fotgangrån*-termille. *Kallbrand i foten* olisi siis suositeltavampaa käyttää vastineena esimerkissä (36). (MOT Pro Ruotsi suomi–ruotsi 2017)

Viidettä heuristiikkaa vastaa farmaseuttikysymyslomakkeen seitsemäs kysymys, jossa kysytään, ovatko käännöksen tyyli ja termit johdonmukaisia läpi koko tekstin. Tähän kysymykseen kaikki vastaajat olivat yksimielisesti vastanneet kyllä, termit ja tyyli ovat johdonmukaisia läpi koko käännöksen.

5.6 Luettavuus ja ymmärrettävyys

Kun tutkitaan luettavuutta ja ymmärrettävyyttä katsotaan, onko käännös visuaalisesti vaivaton lukea? Onko käännös ymmärrettävä, ja minimoidaanko tulkinnanvaraisuutta ja väärinymmärtämisen riskejä riittävästi?

Omasta mielestäni käännös on visuaalisesti vaivaton lukea. Tunnettu toimittaja Lauri Kotilainen kertoo *Seitsemän päivää* -lehden menestyksestä sen visuaalisen voiman ansiosta. *Seitsemän päivää* -lehti käänsi Suomen aikakauslehtimaailmassa monta asiaa pääläelleen, ensinnäkin puolet itsestään, melkein kuten *Terveysties* -lehden vanha kansirakenne. Lehden loppupään televisio-ohjelmisivut on kirjoitettu varsinaisen lehden puolelta katsottuna ylösalaisin, "takakannesta" alkaen. Lehteen tuli näin kaksi etukantta mutta ei yhtään takakantta. Lehteä käynnistämässä ollut päätoimittaja Heikki Parkkonen kertoi, että kahden lehden yhdistäminen näin toi paljon vastustusta lukijoilta. Mutta lehti on menestynyt. Menestys ei ole selitettävissä ainoastaan juorujournalismin takia. Kotilainen uskoo, että menestys johtuu myös lyhyistä, nasevista teksteistä ja riemukkaasta, kukkivasta visuaalisuudesta; paljon kuvia ja ihmisiä sisältävä lehti on menestysresepti. (Kotilainen 2003: 31)

Terveysties -lehti sisältää erittäin paljon kuvia ja nimenomaan kuvia ihmisistä. Jokaisessa kannessa on kuva ihmisestä. Ihmisten taustana on aina kokoväritausta, eikä esi-

merkiksi luontokuvataustaa tai vastaavaa. Tämä helpottaa otsikoiden erottamista ja lukemista. Tosiaan aikaisemmin myös *Terveystiete!* hyödynsi takakantta ruotsinkielisenä kantana, mutta nykyään takakannessa on aina mainos. Tästä mallista on erilaisia mielipiteitä. Monet asiakkaat ovat esimerkiksi ihmetelleet, jollei takakannessa ole ruotsinkielistä kantta, jolloin joutuu selittämään, että ruotsinkieliset sivut löytyvät jokaisesta numerosta, vaikka kyseinen kappale ei satu olemaan ruotsinkielisellä kannella. Jos käännöksen kannen visuaalisuutta tarkastellaan lähemmin, voidaan todeta, että ruotsinkieliset sivut merkataan kannen väriin verrattuna erivärisen ympyrän sisällä, kuten kuvasta 1 näkyy.

Kuva 1. Ruotsinkielisen kannen viittaus ruotsinkielisille sivuille (3/2014, kansi)

Kuvassa 1 ympyrä on vaaleanpunainen/lohenvärisen ja kannen taustaväri on sininen. Ympyrän teksti on valkoisella kuten myös lehden nimi *För din hälsa!* sekä kaksi pienempää otsikkoa. Suurin otsikko on vaaleanpunaisella, kuten ympyrän taustaväri. Pienten otsikoiden yläotsikot *Motion* ja *Halsbränna* ovat myös vaaleanpunaisella. Visuaalisen ilmeen värisointu on nähtävästi mietitty tarkkaan ja tämä helpottaa huomattavasti lukemista. Lisäksi jokaisessa kannessa on vihreä *Apotek*-logo sekä lehden nimen alla alaotsikko *Apotekets kundtidning* sekä lehden numero valkoisella tekstillä. Tässä numerossa käännös vastaa visuaalisesti muuten alkuperäistä, mutta suomenkielisen kannen

ympyrä, jossa on maininta ruotsinkielisistä sivuista, on taustaväritään vihreä, kuten kuvasta 2 näkyy. Molemmat kannet löytyvät liitteinä (Liitteet 3 & 4).

Kuva 2. Suomenkielisen kannen viittaus ruotsinkielisille sivuille (3/2014, kansi).

Kuvassa 2 näkyy, että ensimmäinen lause on valkoisella fonttivärillä ja toinen lause on mustalla. Tässä on valittu erilainen värimaailma käännökseen verrattuna. Toinen asia, joka liittyy sekä alkuperäisen että käännöksen kanteen on kansikuva, joka ei liity kummankaan kannen otsikoihin. Kuvassa on mieshenkilö, jolla on pieni valkoinen koira sylissään. Otsikoita on vaikea liittää kuvaan millään tavalla. Kansien otsikot näkyvät esimerkeissä (37), (38) ja (39).

(37) LIIKUNTA vahvistaa tehokkaasti luustoa (3/2014, kansi)

MOTION stärker benstommen effektivt (3/2014, kansi)

(38) ITSEHOITO: Närästyksen oireet hoituvat useimmiten kotikonstein (3/2014, kansi)

HALSBRÄNNNA kan oftast lindras med huskurer (3/2014, kansi)

(39) Apua astmaan: Tunnista ja hoida oireet oikein (3/2014, kansi)

Hjälp mot astma: Identifiera och behandla symtomen rätt (3/2014, kansi)

Numeron 3/2014 kannet voi nähdä myös liitteinä (Liitteet 3 & 4). Kansiä lukiessa on vaikea arvailla, mihin otsikkoon kansikuva liittyy, mutta sivulla 13 suomenkielisillä sivuilla sekä ruotsiksi sivulla 52 selviää, että kuva liittyy astma-artikkeliin. Muissa kansissa kuvitus on osunut paremmin kohdalleen, esimerkiksi vauvan kuva numeron 1/2015 kannessa, jossa otsikkona on *En bebis på väg? Råd från apoteket*.

Myös käännösten leipätekstit, eli artikkelit ovat visuaalisesti helppolukuisia, mutta voisivat joskus jopa olla vielä värikkäämpiä. Esimerkiksi numerossa 3/2014 artikkelit ovat valkoisella taustalla ja jokaisessa artikkelissa on vain pari hillittyä kuvaa sekä faktalaatikkoita. Laatikkoihin voitaisi vaikka lisätä väriä. Käännös on mielestäni myös hyvin ymmärrettävä. Joissakin kohdissa on kuitenkin mahdollista, että lukija ymmärtää asian väärin kääntäjän valitsemien vastineiden takia. Esimerkissä (40) on valittu erikoiset sanat sekä alkuperäisessä tekstissä, että käännöksessä. Kyseessä on faktalaatikon lista vauvanhoidossa tarpeen tulevista asioista.

(40) puhdistusliinat – kätevät arjen helpottajat (1/2015, s. 32)

tvättlappar – förenklar vardagen (1/2015, s. 53)

Tässä puhutaan vauvan hoidosta ja vauvan puhdistusliinoista, jolloin ruotsiksi voidaan ymmärtää, että lasta tulisi puhdistaa pesulapuilla, vaikka tarkoitetaan kosteuspyyhkeitä, eli *våtservetter* olisi parempi käännösvastine tässä tilanteessa. (MOT Pro Ruotsi suomi–ruotsi 2017)

Tätä heuristiikkaa vastaavat farmaseuttikysymyslomakkeen kysymykset kahdeksan ja yhdeksän, joissa kysytään, onko käännös visuaalisesti vaivaton lukea ja onko käännös helposti ymmärrettävä vai onko olemassa väärinymmäryksen riskejä? Yksi vastaajista mainitsi luettavuuden olevan tyydyttävä, mutta koska ruotsinkielinen teksti on tiivistet-

ty, eikä käytetä yhtä paljon kuvia, luettavuus ja visuaalinen ilme kärsivät. Suurimmaksi osaksi käänös on helposti ymmärrettävä, mutta kuten sama vastaaja oli aiemmin maininnut, jotkut termit ovat vaikeasti käännettäviä, jolloin käänöksestä tulee vaikeampi ymmärtää.

Yksi vastaajista mainitsi otsikoiden olevan suoraan käännettyjä ja vastaavan alkuperäis tekstiä. Vastaaja miettii, olisiko joskus voinut käyttää toista otsikkoa, joka olisi paremmin sopinut artikkelin ruotsinkieliseen tekstiin. Artikkeleissa on käytetty kappalejakoja, joten teksti on sinänsä helposti luettava, mutta joskus on käytetty turhia pilkkuja. Joskus virkkeet ovat pitkiä ja käänökset voivat olla erikoisia, kuten esimerkissä (41).

- (41) Koska muistisairauksiin johtavat muutokset saavat aivoissa alkunsa arviolta parikymmentä vuotta ennen oireita, elämäntaparemonttiin olisi hyvä havahtua ajoissa – viimeistään keski-iässä. (3/2015, s. 33)

Eftersom förändringarna i hjärnan som leder till minnesjukdomar får sin början uppskattningsvis cirka tjugo år före symtomen, är det bra att vakna till livsstilsförändringar i god tid – senast i medelåldern. (3/2015, s. 54)

Tässä vastaaja ei olisi käyttänyt sanontaa *vakna till livsstilsförändringar*, joka ei kuulosta idiomaattiselta. Hän on kuitenkin väärässä, tämä on ihan oikeaoppinen käänös, mutta vaihtoehtona voisi myös käyttää *börja med* (MOT Pro Ruotsi suomi–ruotsi 2017).

Yhden vastaajan mielestä luettavuus on hyvä. Teksti on kuitenkin tiivistetympää kuin suomenkielisessä versiossa, joka sisältää enemmän mainoksia ja kuvia. Ruotsinkielinen osa ei sisällä kovin paljon ylimääräistä ja tekstimäärä aukeamaa kohden on suurempi. Tämä ei kuitenkaan ole huono asia. Artikkelit tuntuvat selvemmiltä ja mukavammilta lukea, kun koko artikkeli mahtuu yhdelle aukeamalle. Esimerkiksi numerossa 4/2016 diabetesartikkeli mahtuu yhdelle aukeamalle, artikkelilla on selkeä otsikko, selkeitä alaotsikoita ja hyvä kuva aukeaman oikeassa ylänurkassa. Tämä on selkeää verrattuna suomenkieliseen artikkeliin, joka koostuu kolmesta aukeamasta jättimäisillä kuvilla ja mainoksilla. Käänöksen ymmärrettävyys on hänen mielestään hyvä.

Yksi vastaaja mainitsi lyhyesti luettavuuden ja ymmärrettävyyden olevan hyviä. Toinen vastaaja vastasi luettavuuden olevan hyvä, koska lehti sisältää paljon kuvia ja värejä. Otsikot ja johdannot ovat yleensä erikokoisia ja eri fontilla kuin leipäteksti, mikä lisää luettavuutta. Lehdessä on tekstiruutuja artikkeleiden sisällä, jotka viittaavat alaotsikoihin, esimerkiksi *Ta med ett reseapotek* ja *Var får jag recept för resan?* artikkelissa *Trygg, sund resa* numerossa 4/2016. Vastaajan mielestä käännös tuntuu hieman monimutkaiselta, koska se on selvästi käännetty suoraan suomen kielestä. Ruotsinkielisessä versiossa käytetään esimerkiksi vanhentuneita ilmauksia tai sanoja, joita hän ei itse käyttäisi samantyyppisessä tekstissä. Käytetyt termit sopivat kyllä alkuperäistekstiin, mutta niiden käännösvastineet eivät toimi ruotsinkielisessä käännöksessä. Väärinymmärryksen riskiä ei kuitenkaan ole.

5.7 Miellyttävyys

Miellyttävyyttä analysoidaan kysymällä minkälaisen käyttäjäkokemuksen käännös tuottaa. Onko käyttäjäkokemus odotusten ja spesifikaation mukainen? Onko käännöksen avulla esimerkiksi mahdollista viihtyä, oppia uutta, saada jokin tehtävä onnistuneesti suoritetuksi tai syventää ymmärrystä jostain asiasta? Käännöksen miellyttävyys on riittävän hyvä, sekä omasta mielestäni että kollegoideni mielestä. Käyttäjäkokemus on odotusten ja spesifikaation mukainen. Käännös mahdollistaa ruotsinkielisten lukijoiden viihtymisen, he voivat oppia uusia asioita ja syventää ymmärrystä terveydestä ja sairauksista. Kuosa mainitseekin, että toimitus on saanut sekä ruotsinkielisiltä että suomenkielisiltä lukijoilta kiitosta. Suomenkieliset lukijat ovat tyytyväisiä, koska voivat harjoitella ruotsin kieltä ja sillä lailla oppia jotain uutta (Kuosa 2017).

Lukija voi viihtyä, koska hän pystyy rentoutumaan visuaalisesti miellyttävän käännöksen parissa. Jo käännös itsessään johtaa lukijan viihtymään, koska hänet otetaan huomioon. Suuri viihtymiseen vaikuttava tekijä on ruotsinkielisen lukijan huomioon ottaminen ruotsiksi käännetyn pääkirjoituksen kautta, jossa päätoimittaja puhuttelee lukijaa

suoraan ja tuo lukijalle viihtyvyyden tunteen. Esimerkiksi numerossa 1/2016 päätoimitaja puhuttelee lukijaa lauseella *Ha en härlig vår!* (s. 47).

Viihtyvyys ja näin myös käytettävyys kuitenkin kärsii, koska mainoksia ei ole ruotsin kielellä. Myöskään ristikkoa ei ole ruotsiksi. Ristikko on asia, joka nimenomaan on tarkoitettu lisäämään lukijan viihtyvyyttä. Lukijakilpailukin löytyy selostettuna vain suomeksi. Ruotsinkieliset lukijat olisivat varmasti tyytyväisempiä, jos voisivat osallistua kilpailuun lukemalla ruotsinkielisiä ohjeita. Myös *Apteekkari vastaa* -kyselyosio on vain suomen kielellä, jolloin ruotsinkielinen lukija voi viihtyä huonommin, koska häntä ei oteta huomioon tässä. Ainoastaan pitkien artikkeleiden lukeminen ei tuota täydellistä viihtyvyyttä.

Toinen asia, joka lisää miellyttävyyttä ja viihtyvyyttä, on sisällysluettelossa näkyvä erillinen korostettu ympyrä, jossa näkyvät ruotsinkielisten sivujen otsikot ja sivunumerot, esimerkkinä kuva 3.

Kuva 3. Sisällysluettelossa oleva viittaus ruotsinkielisille sivuille (2/2015, s. 3)

Ruotsinkieliset lukijat otetaan myös huomioon sijoittamalla ruotsinkielisille sivuille viittaavia ympyröitä suomenkielisiin artikkeleihin, jotka löytyvät myös ruotsiksi, kuten kuvassa 4.

Kuva 4. Suomenkielisessä artikkelissa oleva viittaus vastaavaan ruotsinkieliseen artikkeliin (3/2015, s. 3)

Kuvassa 4 on siis ympyrä, joka löytyy suomenkielisen artikkelin sivulta. Ympyrä viittaa kyseisen artikkelin käännettyyn, lyhennettyyn versioon ruotsinkielisillä sivuilla. Huomioitavaa on, että käänneartikkelit ovat aina lyhyempiä kuin alkuperäiset. Tämä aiheuttaa sen, että käänneksen käyttäjä ei välttämättä voi oppia tai syventää ymmärrystä asiasta yhtä paljon kuin alkuperäistekstin lukija.

Käyttäjäkokemus on aika pitkälti spesifikaatioiden mukainen. Spesifikaationa on mainittu tietty kohderyhmä, selkeä kansantajuinen kieli sekä korkealaatuinen teksti. Spesifikaatiot on käsitelty perusteellisemmin kohdassa 5.1, mutta toistamiseen voidaan todeta, että pääasiallinen kohderyhmä on yli 50-vuotiaat naiset. Käänneksen käyttäjäkokemuksessa kohderyhmää ei aina ole täysin huomioitu, koska toimitus on usein valinnut käännettäväksi kaikille sopivat artikkelit. Esimerkissä (42) näkyy suomenkielisessä kannessa oleva otsikko, jota ei ole käännetty ruotsiksi.

- (42) HOIDOSSA
 Reuman oireiden
 hoidossa yhä
 parempia tuloksia (4/2014, kansi)

Kyseinen otsikko ja artikkeli kiinnostanee enimmäkseen pääkohderyhmää (naiset 50+), koska reuma on tässä ryhmässä tavallisemmin esiintyvä sairaus. Kyseistä artikkelia ei kuitenkaan ole käännetty ruotsiksi, joten käänös ei vastaa sitä spesifikaatiota, että käännetään pääkohderyhmälle suunnatut tekstit. Tämä on kuitenkin täysin ymmärrettävää, koska kaikkia juttuja ei voi aina kääntää, jos samassa numerossa on tärkeää, kaikille apteekkiasiakkaille tarkoitettua tietoa toisessa jutussa.

Käyttäjäkokemus on spesifikaatioiden mukainen, kun katsotaan, kuinka kansantajuista käännöksen teksti on, kuten kansiotsikot esimerkeissä (43), (44) ja (45).

- (43) ROKOTE
 voi pelastaa
 hengen (3/2015, kansi)

VACCIN
 kan rädda
 liv (3/2015, kansi)

- (44) NUKU HYVIN
 Uni edistää
 terveyttä (3/2015, kansi)

SOV GOTT
 Sömn är
 viktigt
 för hälsan (3/2015, kansi)

- (45) Ruoki
 muistia
 oikella ravinnolla (3/2015, kansi)

Mata
 minnet
 med rätt kost (3/2015, kansi)

Esimerkki (43) on käännetty oikeaoppisesti niin, että ruotsiksi puhutaan monesta hengestä, vaikka suomeksi puhutaan yhdestä hengestä. Esimerkki (44) on käännetty valitsemalla eniten kansantajuinen vaihtoehto *är viktig*. Toinen, vieraampi vaihtoehto olisi esimerkiksi *främjar*. Esimerkissä (45) on valittu sana *kost*, eikä *näring*, joka kuulostaa lääketieteellisemmältä. (MOT Pro Ruotsi suomi-ruotsi 2017)

Käyttäjäkokemus on spesifikaatioiden mukainen myös, kun katsotaan, kuinka korkealaatuinen käännös on, kuten esimerkkien (46), (47) ja (48) kansiotsikot.

(46) 6 VINKKIÄ
Mitä lomalle
apteekista? (2/2014, kansi)

6 TIPS
för semestern
från apoteket (2/2014, kansi)

(47) LIIKUNTA
vahvistaa muistia (2/2014, kansi)

MOTION
stärker minnet (2/2014, kansi)

(48) Valoa ja iloa
auringosta (2/2014, kansi)

Ljus och glädje
av solen (2/2014, kansi)

Käännös on korkealaatuinen esimerkissä (46), koska suomenkielisen otsikon rakennetta ei ole suoraan käännetty ruotsinkieliseen otsikkoon. Suomenkielisessä otsikossa on kysymys, mutta ruotsinkieliseen otsikkoon on valittu toteamus. Esimerkit (47) ja (48) ovat taas melkein suoraan käännettyjä, mutta tässä kohtaa asia ei ole häiritsevää, koska lopputulos on luonnollista ruotsin kieltä.

Tätä heuristiikkaa vastaa farmaseuttikysymyslomakkeen kymmenes kysymys, jossa kysytään, minkälainen lukukokemus on. Onko käänös vastaajan odotusten mukainen, vai reagoiko hän johonkin tiettyyn negatiivisesti tai positiivisesti?

Yksi vastaajista kertoo lehden olevan ennestään tuttu, joten lukukokemus oli odotusten mukainen. Hän reagoi positiivisesti siihen, että lehdessä on ruotsinkielinen osio, mutta hieman pettyneenä lukija huomaa, että kuitenkin hyvin pieni osa artikkeleista on käännetty. Yksi vastaaja oli odottanut esimerkiksi sanajärjestyksen olevan erilainen, mutta tekstien lukeminen ruotsiksi sujui hyvin. Sivulla 55 numerossa 3/2015 löytyy suomenkielinen mainos. Mainos ei sovi ruotsinkielisten artikkeleiden yhteyteen. Samoin sivulla 57. Jollei näitä mainoksia olisi ruotsinkielisessä osiossa, artikkelista *Vaccinets förtjänst* puuttuvat tekstiosat mahtuisivat mukaan. Yksi vastaajista reagoi negatiivisesti esimerkiksi (49) olevaan käänöksen.

- (49) Limakalvoja supistava nenäsuihke voi auttaa lukkiutuviin tai kipuileviin korviin lentokoneen noustessa ja laskeutuessa. (4/2016, s. 17)

Avsvällande nässpray kan hjälpa mot lock för öronen eller att det gör ont när planet startar och landar. (4/2016, s. 51)

Vastaaja ehdottaa käänöstä *då planet lyfter och landar*, joka olisi parempi vastine (MOT Pro Ruotsi ruotsi–suomi 2017).

Yhden vastaajan mielestä lukukokemus oli hyvä, teksti on sujuvampaa kuin monen muun ilmaisjakelulehden käänöksissä. Toinen vastaaja taas oli sitä mieltä, että ruotsinkielinen teksti on huonosti sujuvaa. Tämä kuitenkin vaihtelee eri artikkeleissa, esimerkiksi diabetesartikkeli oli helpompi lukea kuin matkailuartikkeli numerossa 4/2016.

5.8 Lähtö- ja kohdetekstin vastaavuus

Viimeisenä analysoidaan lähtö- ja kohdetekstin vastaavuutta. Onko kaikki relevantti lähdemateriaali käännetty? Esiintyykö lähtötekstistä johtuvaa interferenssiä eli kielellistä tai rakenteellista häiriötä? Onko käännöksessä virheitä? Kaikki relevantti materiaali ei ole käännetty, näin toteaa myös Kuosa, ja hän myös selittää syyt siihen (Kuosa 2017). Joitakin virheitäkin löytyy käännöksestä, kuten haastatteleman farmaseutitkin huomasivat.

Kansien otsikoita vertaillen voidaan todeta, että aina suomenkielisen kannen otsikot eivät vastaa ruotsinkielisiä otsikoita, jotka kuitenkin on sijoitettu samaan kohtaan visuaalisesti. Esimerkiksi numerossa 4/2015 kansikuvassa on lenkkeilijä ja suurin suomenkielinen otsikko on esimerkissä (50) näkyvä otsikko.

(50) Lisätehoa lenkkeilyyn (4/2015, kansi)

Kyseistä otsikkoa ei ole käännetty ruotsiksi. Ruotsiksi suurin otsikko, joka siis on sijoitettu samaan kohtaan kuin suurin suomenkielinen otsikko, on esimerkissä (51) oleva *Motion kan minska artrosbesvär*. Tämä suurin ruotsinkielinen otsikko viittaa nivelrikosta kertovaan artikkeliin, johon taas viitataan pienemmällä, alanurkkaan sijoitetulla otsikolla suomenkielisessä kannessa, esimerkissä (51).

(51) HOIDOSSA
Liikunta auttaa
nivelrikosta kärsivää. (4/2015, kansi)

Motion
kan minska
artrosbesvär (4/2015, kansi)

Esimerkin (51) suomenkielinen otsikko on siis sijoitettu suomenkielisen kannen vasempaan alakulmaan pienemmällä fontilla, kun taas käännöksessä otsikko on sijoitettu keskelle kantta suurimmalla fontilla.

Kun katson näitä tutkimiani yhtätoista numeroa, voin todeta, ettei yhdessäkään ole valittu kääntää eläimiä, tarkemmin ottaen lemmikkejä, käsitteleviä artikkeleita. Tässä toimitus on varmasti tietoisesti jättänyt pois lemmikinomistajat kohderyhmänä, koska kaikilla lukijoilla ei ole lemmikkejä. Kaikkia kiinnostaa kuitenkin ihmisten terveyteen ja lääkkeisiin liittyvät jutut. Varsinaisia käännösvirheitä tai interferenssiä kansista ei löytynyt, mutta ruotsinkieliseen kanteen siis ei ole aina valittu samoja otsikoita kuin suomenkieliseen, joten käännös ei aina vastaa täysin alkuperäistä tekstiä. Mainoksia ei taas ole käännetty ollenkaan, vaikka ne olisivat ruotsinkielisillä sivuilla, kuten numerossa 2/2016 sivulla 51.

Artikkeleissa eli leipätekstissä löytyi hyvin vähän käännösvirheitä, mutta esimerkiksi numerossa 1/2016 sivulla 48 on varmasti epähuomiossa jäänyt ylimääräinen *l*-kirjain sanaan *livsstillsändringar* (oikea muoto *livsstilsändringar*). Myös lehden numeron 4/2015 sivulla 58 on jätetty kirjan *a* pois sanasta *hålls* (oikea muoto *hållas*). Samoin numeron 4/2016 sivulla 54 sanassa *sitt* on jätetty pois yksi *t*-kirjain. Myös sivulla 76 numerossa 2/2014 löytyy huolimattomuusvirhe, sana *pråmenaden* kuuluu olla *promenaden*. Huolimattomuusvirheet eivät kuitenkaan esiinny tiheään, joten ne eivät aiheuta lukijalle ongelmia.

Varsinaista sisältöä koskevaa käännösvirhettä on vaikea löytää, koska kyseessä ovat hyvin korkealaatuiset käännökset. Kuitenkin esimerkissä (52) kääntäjä käyttää virheelistä monikkoa (*smittkopps*)*skorvar* sanasta *skorv* kun on käännetty sana *rupi* (mon. *rupia*), tässä yhteydessä puhuttaessa isorokkoruvista.

- (52) Kiinalaiset keksivät altistaa terveet ihmiset isorokkoa sairastavien ruville 1000-luvulla, ja käytäntö levisi pikkuhiljaa myös Eurooppaan. (3/2015, s. 13)

På 1000-talet hittade kineserna på att utsätta friska människor för smittkoppskorvar och idén spred sig småningom till Europa. (3/2015, s. 52)

Esimerkin (52) *skorv*-sanan monikko on *skorv* (SAOL 2015). Esimerkin (52) artikkelissa on muitakin virheellisiä substantiivien monikkomuotoja, kuten esimerkissä (53).

- (53) Nykyinen rokotustekniikka on huomattavasti kehittyneempää, mutta useimpien rokotteiden pääperiaate on pysynyt samana: rokotteissa on pieni määrä vaarattomaksi tehtyä taudinaiheuttajaa tai sen osaa. (3/2015, s. 13)

Dagens vaccinationsteknik är betydligt mer avancerad, men de flesta vaccineras huvudprincip är den samma: vaccinet innehåller en liten mängd oskadliggjord smittämnen eller en del av den. (3/2015, s. 52)

Esimerkissä (53) kuuluisi lukea *en liten mängd oskadliggjorda smittämnen eller delar av dem* tai *en liten mängd oskadliggjort smittämne eller en del av det*. Ongelmana kyseisessä esimerkissä on kongruenssi, koska viitataan monikkomuotoon *smittämnen*, mutta adjektiivi *oskadliggjord* ja pronomini *den* ovat yksikössä. *Oskadliggjord* ja *den* ovat sitä paitsi taivutettu väärän suvun (utrum) mukaan, koska *smittämnet* (neutrum) olisi oikea muoto. (Hultman 2010: 85).

Numerossa 3/2015 yhdessä artikkelissa on otteita keskustelupalstoilta. Artikkelin lopussa on esimerkissä (54) näkyvät maininnat.

- (54) Kursivoidut lainaukset ovat poimintoja internetin keskustelupalstoilta. (3/2015, s. 15)

De kursiverade citaten är plock från diskussionforum, fritt översatta från finskan. (3/2015, s. 53)

Esimerkissä (54) lähtötekstissä mainitaan internet, mutta käännöksessä puhutaan vain keskustelupalstoista. Tässä on jätetty kääntämättä suhteellisen relevantti asia, mutta asia tuskin häiritsee käytettävyyttä.

Jos kohde- ja lähtötekstiä vertaa visuaaliselta rakenteeltaan, käännös on erilainen numerossa 1/2015, jossa on henkilökuvaus. Esimerkissä (55) näkyvät molempien kielten hyvin erilaiset otsikot.

(55) henkilö (1/2015, s. 7)

för din hälsa! PERSONPORTRÄTT (1/2015, s. 56)

Esimerkki (55) ei kuitenkaan haittaa käytettävyyttä, vaikka käännökseen on periaatteessa lisätty materiaalia, eikä käännös näin vastaa täysin alkuperäistä.

Suomen kielen interferenssiä näkyy esimerkissä (56).

(56) Hygienia on kaiken a ja o (4/2016, s. 17)

Hygien är alltets a och o. (4/2016, s. 51)

Kyseistä idiomia ei voida kääntää suoraan ruotsiksi, koska ruotsiksi sanotaan yksinkertaisesti *Hygien är A och O* (huomioi myös suuret kirjaimet). (Institutet för språk och folkminnen 2015)

Kahdeksatta heuristiikkaperiaatetta vastaavat farmaseuttikysymyslomakkeen 11. ja 12. kysymykset. 11. kysymyksessä kysytään, onko vastaajan mielestä kaikki relevantti materiaali käännetty vai huomaako hän käännöksen sisältävän virheitä tai puutteita? 12. kysymyksessä halutaan tietää, onko käännös vastaajan mielestä liian suoraan käännetty, eli sisältääkö käännös interferenssiä, vai käytetäänkö käännöksessä hyvää ruotsin kieltä?

Yhden vastaajan mielestä kaikki relevantti on käännetty paitsi esimerkiksi artikkelissa, joka koskee lääkekorvauksia. Siinä käännöksestä on jätetty pois osa, jossa mainitaan, kuinka suuren osan lääkkeen hinnasta Kela korvaa. Tämä johtuu luultavasti tilanpuutteesta. Käännös on vastaajan mielestä aika suoraan käännetty sana sanalta, joten aika paljon interferenssiä esiintyy. Vapaampi käännös nostaisi ruotsin kielen laatua, mutta silloin riskinä on käännöksen liian suuri poikkeaminen alkuperäistekstistä.

Toisen vastaajan mielestä myös suurin osa relevantista materiaalista on käännetty, mutta hänkin löysi kohdan, joka on jäänyt pois. Tekstissä *Vaccinets förtjänst* vihreää faktalaa-tikkaa ei ole käännetty (sivulla 14 numerossa 3/2015). Tämä osa oli vastaajan mielestä relevantti. Hän arvelee tilanpuutteen olevan syy sen poisjättämiseen. Muuten käännös oli "yli hänen odotusten", eli ihan tyydyttävä.

Toinen vastaaja on myös huomannut faktalaatikon, joka on jätetty pois käännöksestä. Numeron 4/2016 artikkelissa *Trygg, sund resa* ruutu *Milloin tarvitaan Schengen-todistus?* on jäänyt pois käännöksestä, tämä jäi harmittamaan vastaajaa. Hänen mielestään tuntuu nololta, että ruotsinkielinen osio on niin pieni, kun taas suomenkielinen osio on suuri, koska siellä on valtavasti mainoksia. Käännös on kuitenkin kirjoitettu hyvällä ruotsin kielellä ja on enimmäkseen sujuvaa.

Yksi vastaaja ei löytänyt relevantteja virheitä, käännös oli hyvin ymmärrettävä hänen mielestään. Käännös on sujuva, mutta tietyt sanat tuntuvat ottaneen vaikutteita suomen kielestä. Hän huomasi, esimerkiksi sen, että *Yhdysvallat* on numerossa 3/2015 käännetty termillä *Förenta staterna*. Vastaaja itse käyttäisi termiä *USA*. Kuten aiemmin todettiin esimerkeissä (30) ja (31), molemmat vaihtoehdot käyvät, mutta tärkeintä on johdonmukaisuus. Yhden vastaajan mielestä teksti on pääosin oikein ja sananmukaisesti käännetty ja virheitä hän ei huomaa. Kuitenkin yksi lause jäi mietityttämään häntä (numerossa 4/2016). Artikkelissa *Trygg, sund resa* faktalaatikossa *Ta med ett reseapotek* lukee esi-merkin (57) mukaisesti.

(57) KORTISONIVOIDE. Mieto kortisonivoide auttaa hyttysten pistojen aiheuttamaan kutinaan ja auringon polttamaan ihoon. (4/2016, s. 17)

KORTISONSALVA. Mild kortisonsalva är bra mot kliande myggbett och hud som solbränna. (4/2016, s. 51)

Vastaaja huomasi ilmeisesti lauseen *hud som solbränna*, joka on virheellinen. Korjattuna esimerkin (57) lause olisi esimerkiksi *hud som har bränts i solen*. Vastaajan mielestä interferenssiä esiintyy paljon, jopa niin paljon että tekstin luettavuus heikkenee.

6 YHTEENVETO JA PÄÄTELMÄT

Tässä tutkielmassa olen tutkinut Suomen Apteekkariliiton julkaiseman *Terveysteksti!*-lehden ruotsinkielisten *För din hälsa!*-käännösten käytettävyyttä. Tutkin kansia ja tekstejä, jotka on käännetty ruotsiksi. Päätaivitteena oli arvioida käännöksen käytettävyyttä, kun taas osatavoitteena oli selvittää Apteekkariliiton kielellisen linjauksen ja onko liitolle kielistrategiaa. Osatavoitteena oli myös antaa ehdotuksia käännöksen käytettävyyden parantamiseen. Analysoin käännösten käytettävyyttä käyttäjäkeskeisen kääntämisen käytettävyyshuristiikkojen avulla. Käytin Tytti Suojasen ja Tiina Tuomisen (2015) muokkaamia huristiikkoja. Analysoin sekä kirjoitettua tekstiä että tekstin suhdetta kansien kuvitukseen. Analysoin itse huristiikkalistan avulla ja hyödynsin myös farmaseuttikollegoideni tekemiä yhden numeron analyysijä.

Aineistoni koostui yhdestätoista *Terveysteksti!*-lehden numerosta (02/2014–04/2016), jotka Tiina Kuosa, lehden tuolloinen päätoimittaja, lähetti minulle PDF-tiedostoina. Numeron 4/2016 hain itse apteekista. Aineistona olivat sekä suomen- että ruotsinkieliset kannet sekä lehdet. Taustatietoja ja toiset näkökulmat analyysille sain haastattelemalla sähköpostitse sekä Tiina Kuosaa, että kollegoitani, eli farmaseutteja. Tiina Kuosan haastattelun jaottelin viiteen eri osioon; *Apteekkariliiton verkkosivut*, *Terveysteksti!*-lehden uudistus, *Terveysteksti!*-lehden rakenne ja tekstilajit, *toimitusprosessi ja kirjoittajien ohjeet*.

Farmaseuttisen henkilökunnan haastatteluvastauksia sain yhteensä viisi kappaletta. Heille lähetetyt kysymykset pohjautuvat samoihin huristiikkoihin, joita käytin omassa analyysissäni, joten vertasin omia analyysituloksiani kollegoideni näkemysiin. Heiltä kysyin myös mielipiteitä lehden kannen uudistuksesta. Omasta analyysistäni poiketen, heistä kaksi henkilöä analysoi ainoastaan numeroa 3/2015 ja kolme henkilöä analysoi numeroa 4/2016. Farmaseuttikyselyssä neljän eri suomenruotsalaisen alueen viisi eri suomenruotsalaista farmaseuttia olivat siis analysoineet *Terveysteksti!*-lehden käännöstä. Lehden uudistus jakoi mielipiteet sekä vastaajien että heidän asiakkaiden kesken. Neljän vastaajan mielestä edellinen lehtiversio oli parempi, vaikka he osasivat kyllä nähdä hy-

viäkin puolia uudessa versiossa. Myös suurin osa asiakaspalautteista viittaa siihen, että asiakkaatkin suosivat vanhaa versiota.

Heuristiikkalistassa ensimmäisenä analysoin käännöksen ja spesifikaation vastaavuutta. *Terveystieteiden*-lehden toimituksen asettamat spesifikaatiot, eli kohderyhmä, kielelliset linjaukset ja tavoiteltu laatutaso, ilmenivät Kuosan haastattelusta. Käännöksen pääasiallisena kohderyhmänä ovat yli 50-vuotiaat ruotsinkieliset naiset (Kuosa 2017). Farmaseuteista vain kaksi mainitsi sen kohderyhmän. Omassa analyysissäni huomasin, että kohderyhmä oli hyvin huomioitu.

Kun on kyse kielellisistä linjauksista, Kuosa mainitsee lehden toimituksen ohjeistukset kirjoittajille olevan kirjoittaa mahdollisimman kansantajuista tekstiä, eli vieraamat lääketieteelliset termit tulee kiertää tai selittää ja asiat pidetään ylipäättään selkeällä tasolla. (Kuosa 2017) Teksti on analyysini perusteella hyvin kansantajuista, vaikka termejä voisi vähentää tai selittää vieläkin paremmin ja useammin. Kolmas spesifikaatio, jota voidaan analysoida, on käännöksen tavoiteltu laatutaso. Laadun voidaan todeta olevan hyvin korkea, kuten sen pitäisikin olla toimituksen tavoitteiden mukaan.

Toiseksi analysoin käännöksen ja käyttäjien vastaavuutta. Ottaako käännös huomioon käyttäjät ja potentiaaliset erilaiset käyttäjäryhmät sekä heidän tiedontarpeensa? Farmaseuttikollegoideni mielestä lehti soveltuu kaikille apteekkiasiakkaille ja on hyvin ymmärrettävä kaikille lukijoille. Vain yhden vastaajan mielestä lehti ei ole ymmärrettävä kaikille lehden lukijoille. Toimitus aina kuitenkin etupäässä valitsee kaikille tärkeimmät artikkelit käännettäviksi. *Terveystieteiden*-lehden käännöksessä otetaan hyvin huomioon käyttäjät ja erilaiset käyttäjäryhmät. Kääntäjä on yhdessä toimituksen kanssa tottunut ajattelemaan tietyllä tavalla, ja käyttäjäryhmät ovat kääntäjälle tuttuja. Toimitus on tehnyt lukijatytytyväisyystutkimuksia ja palaute on ollut positiivista. Ruotsinkielisiä ei kuitenkaan huomioida riittävästi, koska esimerkiksi mainokset ovat täysin suomeksi.

Kolmantena analysoin käännöksen ja tosielämän vastaavuutta, eli olisiko tarvetta kulttuuriselle adaptaatiolle vai onko käännös hyvin linjassa kulttuurisen kontekstinsa kans-

sa? Useimpien vastaajien mielestä käännös sopii hyvin suomenruotsalaiseen ympäristöön, mutta yksi vastaajista jätti vastaamatta tähän kysymykseen, ja yksi neljästä oli sitä mieltä, että kulttuurinen adaptaatio ei ole täydellinen, mutta sille ei hänen mukaansa ole tarvettakaan. Itse huomasin, että suomenruotsalaisuus oli huomioitu hyvin, koska vaikka kannessa komeili suomenkielinen kuuluisuus, häntä koskevaa artikkelia ei oltu käännetty, koska suomenruotsalainen ei välttämättä tuntisi häntä.

Neljäntenä analysoin käännöksen ja tekstilajin vastaavuutta, eli ovatko esimerkiksi termit ja käännöksen rekisteri kyseiseen tekstilajiin sopivia? Käännöksessä on kolme eri tekstilajia: artikkeli, otsikko ja pääkirjoitus. Kaikkien kolmen tekstilajin konventiot ovat esimerkiksi helposti ymmärrettävät termit ja rekisterin tulisi olla jokaisen ymmärrettävissä. Kyseiset käännökset vastaavat hyvin näitä konventioita. Käännöksen termit olivat kahden vastaajan mielestä liian vaikeita, kahden mielestä sopivia ja yhden vastaajan mukaan tyydyttäviä. Niiden ymmärtäminen riippunee lukijasta, joita on erilaisia.

Viidentenä analysoin käännöksen johdonmukaisuutta, eli ovatko käännöksen tyyli, termit, fraasit ja rekisteri johdonmukaisia kautta koko tekstin? Suurilta osin käännös on hyvin johdonmukainen, koska kyseinen kääntäjä on tehnyt näitä käännöksiä pitkään ja on tottunut kääntämään samoja termejä ja fraaseja toistuvasti. Joissakin kohdissa kuitenkin huomaa, että kääntäjä käyttää esimerkiksi kahta eri termiä samasta käsitteestä samassa tekstissä. Tyyli ja rekisteri kuitenkin ovat erittäin johdonmukaisia. Kaikki farmaseuttikyselyn vastaajat olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että termejä ja myös tekstin tyyliä käytettiin johdonmukaisesti läpi koko käännöksen. Itse huomasin joitakin vaikeita termejä, joita ei oltu selitetty, ja löysin joitakin epäjohdonmukaisuuksia nimenomaan termien suhteen, mutta näitä ei ollut häiritsevästi.

Kuudentena analysoin käännöksen luettavuutta ja ymmärrettävyyttä, jolloin katsotaan, onko käännös visuaalisesti vaivaton lukea ja ymmärrettävä? Omasta mielestäni käännös on visuaalisesti vaivaton lukea. Käännös on mielestäni myös hyvin ymmärrettävä. Käännöksen luettavuus ja ymmärrettävyys olivat neljän vastaajan mukaan hyvät, vain yksi henkilö oli eri mieltä.

Seitsemäntenä analysoin käännöksen miellyttävyyttä. Käännöksen miellyttävyys on riittävän hyvä omasta mielestäni. Käyttäjäkokemus on odotusten ja spesifikaation mukainen. Käännös mahdollistaa ruotsinkielisten lukijoiden viihtymisen, he voivat oppia uusia asioita ja syventää ymmärrystä terveydestä ja sairauksista. Käännöksen miellyttävyys oli kuitenkin pääosin huono kollegoideni mielestä, kolme neljästä vastaajasta oli tätä mieltä. Viihtyvyys ja näin myös käytettävyys kärsii, koska mainoksia ei ole ruotsin kielellä. Myöskään ristikkoja ei ole ruotsiksi. Ristikko on asia, joka nimenomaan on tarkoitettu lisäämään lukijan viihtyvyyttä. Lukijakilpailukin löytyy selostettuna vain suomeksi. Myös *Apteekkari vastaa* -kyselyosio on vain suomen kielellä, jolloin ruotsinkielinen lukija voi viihtyä huonommin, koska häntä ei oteta huomioon tässä. Käyttäjäkokemus on aika pitkälti spesifikaatioiden mukainen, mutta miellyttävyys näköjään kärsii eri yksityiskohdista, jotka tuntuvat häiritsevän käännöksen lukemista. Omasta mielestäni suurimpana miellyttävyyttä häiritsevä tekijänä voi todeta, että ruotsinkieliselle lukijalle ei ole käännetty kaikkea relevanttia.

Viimeisenä analysoidaan lähtö- ja kohdetekstin vastaavuutta. Onko kaikki relevantti lähdemateriaali käännetty? Esiintyykö lähtötekstistä johtuvaa interferenssiä eli kielellistä tai rakenteellista häiriötä? Onko käännöksessä virheitä? Kaikki relevantti materiaali ei ole käännetty, ja siihen on myös syynsä (Kuosa 2017). Joitakin virheitäkin löytyy käännöksestä, kuten haastatteleman farmaseutinkin huomasivat. Vastaajat huomasivat, että paljon oli jätetty kääntämättä ilmeisen tilanpuutteen vuoksi, joten kolme vastaajaa viidestä olivat sitä mieltä, että kaikkea relevanttia materiaalia ei ole käännetty. Myös kolme viidestä vastaajasta huomasi suomen kielen interferenssin käännöksessä. Virheitä löytyi hyvin vähän.

Apteekkariliitolla ei ole mitään varsinaista kielistrategiaa, mutta sääntöjensä mukaan liitto on kaksikielinen. Tämä kaksikielisyys näkyy tiedotteissa, joita Apteekkariliitto lähettää apteekkeille sekä suomen että ruotsin kielellä. Myös keskeiset asiakasmateriaalit löytyvät molemmilla kielillä. Asiakkaille suunnatussa *Terveydeksi!*-lehdessä ja henkilöstölle suunnatussa *Meidän APTEEKKI* -lehdessä on huomioitu ruotsinkieliset lukijat käännettyillä osuuksilla. Koska verkkosivut sisältävät erittäin paljon ja usein päivittyvää

materiaalia, sivujen kääntäminen usealle eri kielelle olisi aikaa vievää, työlästä ja kallista. Kysynnän perusteella Apteekkariliitto on valinnut rajatun sisällön, joka on käännetty englannin kielelle. (Kuosa 2017) Olisi tärkeää, että verkkosivuilta löytyisi tietoa myös ruotsin kielellä.

Yrityksen kielistrategialla tai kielivalinnoilla voi olla suuri vaikutus yrityskuvaan, eli miten asiakkaat näkevät yrityksen. Yrityksen arvot liitetään helposti yrityksen kielivalintoihin. (Kangasharju ym. 2010: 137) Kansalliskielistrategiassa ei yksityiskohtaisesti mainita, miten yritysten tulisi varmistaa kaksikielisyyden säilyminen, mutta tulevaisuuden päämääränä on, että molempia kotimaisia kieliä tulisi käyttää, koska jollei niitä käytetä, niiden asema heikkenee. Näin ollen, jollei yritys tarjoa tietoa asiakkailleen molemmilla kielillä, toisen kielen asema heikkenee. (Valtioneuvosto 2012: 39). Apteekkariliitto seuraa hyvin Kansalliskielistrategiaa, koska ottaa huomioon molemmat kansalliskielet, mutta aina tietysti löytyy pientä parannettavaa, esimerkiksi verkkosivujen suhteen.

Analysointimenetelmänä käytin Tytti Suojasen ja Tiina Tuomisen muokkaamia käännösten käytettävyysheuristiikkoja, joiden avulla analysoin kirjoitettua tekstiä ja tekstiin liittyviä kuvituksia. Analyysini alaluvuiksi olin valinnut Suojasen ja Tuomisen muokatut käytettävyysheuristiikat, eli yhteensä kahdeksan alalukua, joiden alla nostan esille esimerkkejä kyseisistä kysymyksistä. Analysoin kaikkien yhdentoista numeron kansia ja käännettyjä tekstejä yhtenä kokonaisuutena. Heuristinen arviointi on yksi käyttäjakeskeisen kääntämisen menetelmistä. Käyttäjakeskeisen kääntämisen malli on ollut yksi tärkeimmistä työkaluista, kun kohderyhmä tulee tunnistaa ja ottaa huomioon kääntäessä. (Tuominen, Suojanen & Koskinen 2015)

Suojasen ja Tuomisen muokkaamat käytettävyysheuristiikat toimivat hyvin tässä pro gradu -tutkielmassa, mutta jälkeenpäin katsottuna voin myös todeta, että niitä voisi muokata vieläkin lyhyemmäksi listaksi. Esimerkiksi ensimmäinen ja toinen heuristiikka voitaisiin yhdistää, koska nämä heuristiikat koskevat samanlaisia asioita. Huomasin, että tuli paljon päällekkäisyyksiä, ja tämä teki analyysitulosten jäsennyksestä hankalaa.

Analyysissä huomasin ongelmana olevan myös, että oli vaikea erottaa, mitkä asiat koskivat lähtötekstiä ja mitkä asiat koskivat ainoastaan käännöstä. Tämän takia analyysissä en ole keskittynyt täysin käännökseen, vaan esimerkeistä löytyy myös lähtötekstistä johtuvia kommentteja.

Oman analyysini ja kollegoideni vastausten ja kommenttien perusteella voi kuitenkin sanoa, että *Terveydeksi!*-lehden käännöksen *För din hälsa!* käytettävyys sekä apteekkihenkilökunnan että käännöstieteilijän näkökulmasta on pääosin hyvä, mutta parannettavaakin löytyy. Käytettävyyden näkökulmasta käännöksen vahvuudet ovat korkea laatu-taso ja hyvä soveltuvuus kohderyhmälle. Luettavuus on hyvä ja käännös on helposti ymmärrettävä. Ruotsinkieliset lukijat palvelevat erittäin hyvin ja he ovat tyytyväisiä, kuten myös lukijatytyväisyyskyselyissä on todettu.

Parantamisen varaa olisi termien käytössä. Toimituksen pyrkimyksenä on välttää liian vaikeita termejä ja asia on huomioitu hyvin, mutta analyysissä ilmeni monta kohtaa, jossa jopa itselleni asiantuntijana tuli epäselvyyksiä termien kohdalla. Niitä voisi pyrkiä selittämään vielä tarkemmin, tai jättämään kokonaan pois joissakin kohdissa. Termejä voisi myös käyttää johdonmukaisemmin. Käännöksen heikkoutena on myös, että kaikkea relevanttia ei ole käännetty. Toimituksella on siihen syynsä, mutta käännöksen käytettävyyden parantamiseksi ehdottaisin, että ruotsinkielisille lukijoille käännettäisiin lisää materiaalia, esimerkiksi ainakin myös ne mainokset, jotka on sijoitettu ruotsinkielisille sivuille.

Asiaa voisi kuitenkin tutkia lisää, esimerkiksi juuri ottaen huomioon eri suomenruotsalaisten paikkakuntien asiakkaiden mielipiteet, sitä olisi kiinnostavaa tutkia asiantuntija-analyysin lisäksi myös käännöksen vastaanottotutkimuksella. Toivottavasti tutkimustani voidaan hyödyntää muissakin käytettävyytutkimuksissa tulevaisuudessa. Toivon myös, että *Terveydeksi!*-lehden toimitus voi saada ideoita käytettävyyden parantamiseen. Kansalliskielistrategiaa on seurattu hyvin, mutta aina voidaan tietysti parantaa toisen kansalliskielen asemaa, esimerkiksi luomalla kirjallinen kielistrategia.

LÄHTEET

Aineistolähteet:

Terveydeksi! – För din hälsa! (2/2014–4/2016). Helsinki: Suomen Apteekkariliitto.

Kirjallisuuslähteet:

Haakana, Markku, Liisa Raevaara & Johanna Ruusuvuori (2010). Lääketieteen termit lääkärin ja potilaan vuorovaikutuksessa. Teoksessa: Markku Haakana, Liisa Raevaara & Johanna Ruusuvuori (toim.). *Institutionaalinen vuorovaikutus. keskusteluanalyttisiä tutkimuksia*. Tietolipas 173. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura. 196–222.

Hahn, Judit (2016). Language options and the role of English on Finnish banks' websites. Teoksessa: Anna Solin, Johanna Vaattovaara, Niina Hynninen, Ulla Tiililä & Taru Nordlund (toim.). *Kielenkäyttäjä muuttuvissa instituutioissa. The language user in changing institutions*. AFinLAN vuosikirja 2016. Suomen soveltavan kielitieteen julkaisuja n:o 74. Jyväskylä. 200–215.

Heikkinen, Vesa, Pirjo Hiidenmaa & Ulla Tiililä (2000). *Teksti työnä, virka kielenä*. Helsinki: Gaudeamus.

Herberts, Kjell & Anni Malkamäki (2014). *Kyseessä Wärtsilä – monikielisyys työtilanteissa*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 194. [Lainattu 19.10.2017]. Saatavilla: http://www.uva.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-539-8.pdf

Hultman, Tor G. (2010). *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Svenska Akademiens.

Iisa, Katariina, Salli Kankaanpää & Aino Piehl (1998). *Tekstintekijän käsikirja*. 2. painos. Helsinki: Yrityskirjat Oy.

Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk: introduktion i översättningsvetenskap. Lähtökielestä kohdekieleen*. Lund: Studentlitteratur.

Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta – översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.

- Institutet för språk och folkminnen (2015). *Frågelådan*. [Lainattu 24.11.2017].
 Saatavilla:
<http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/sprakradgivning/frageladan.html?url=-27634753%2Fcgi-bin%2Fsrf1%2Fvisasvar.py%3Fsok%3Da%2Boch%2Bo%26svar%3D52735&sv.url=12.c17e514db30bb2a810ea>
- Jyväskylä (2017). *Koppa. Tutkimusstrategiat*. Jyväskylän yliopisto. [Lainattu 5.10.2017]. Saatavilla:
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat>
- Jännti, Silja (2016). *Auktorisoidun kääntämisen ohjeistuksen käytettävyys. Tarkastelussa Laillisesti pätevien käännösten laatimisohteet ja niiden toteutuminen käännöksissä*. Julkaisematon monikielisen viestinnän ja käännöstieteiden pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. [Lainattu 4.10.2017]. Saatavilla:
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/99983/GRADU-1478505296.pdf?sequence=1>
- Kangasharju, Helena, Rebecca Piekkari & Risto Sääntti (2010). Yritysten kielipolitiikka – missä se piilee? Teoksessa: Hanna Lappalainen, Marja-Leena Sorjonen & Maria Vilkuna (toim.). *Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 136–157.
- Kela (2017). *Kelan terminologinen sanasto – Etuuksiin liittyvät käsitteet*. [Lainattu 19.11.2017]. Saatavilla:
<http://www.kela.fi/documents/10180/0/Kelan+terminologinen+sanasto%2C+4.+laitos/b7361c00-0998-497e-b1e3-d483ba4c33e0>
- Kotilainen, Lauri (2003). *Parempi lehtijuttu*. Jyväskylä: Infoviestintä Oy.
- Kuosa, Tiina (2017). Proviisori ja *Terveystieteiden*-lehden päätoimittaja 3.2.2017 asti. Sähköpostihaastattelu 3.1.2017.
- Leppihalme, Ritva (1997). Sanaleikit kääntäjän päänvaivana. Teoksessa: Nina Korimo-Girod (toim.). *Kontrastiivinen tarkastelu kääntäjän apuna*. Helsinki: Helsingin yliopisto. 141–151.
- Lähdesmäki, Annastiina (2015). *Käyttöohjeiden käytettävyys. Käännettyjen käyttöohjeiden heuristinen arviointi*. Julkaisematon käännöstieteiden (saksa) pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. [Lainattu 4.10.2017]. Saatavilla:
<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/97057/GRADU-1431416943.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Moilanen, Raija (2011). Sähköinen lääkemääräys eli e-resepti. *Kielikello 4*. [Lainattu 19.11.2017]. Saatavilla: <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2447>
- MOT Pro Ruotsi ruotsi–suomi (2017). [Lainattu 19.11.2017]. Saatavilla rajoitetusti: <https://mot-kielikone-fi.proxy.uwasa.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/netmot.exe?motportal=80>
- MOT Pro Ruotsi suomi–ruotsi (2017). [Lainattu 19.11.2017]. Saatavilla rajoitetusti: <https://mot-kielikone-fi.proxy.uwasa.fi/mot/vaasayo/netmot.exe/netmot.exe?motportal=80>
- NE (2017). *USA*. [Lainattu 24.11.2017]. Saatavilla: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/usa>
- Pilke, Nina (2012). *Språkstrategier, språkpolicy och språkprinciper – terminologisk analys av språkrelaterade mål i organisationskontext*. Nordterm 17. Terminologisentrum. [Lainattu 4.10.2017]. Saatavilla: <http://www.nordterm.net/filer/publikationer/rapporter/Nordterm17.pdf>
- Rantanen, Lasse (2007). *Mistä on hyvät lehdet tehty? Visuaalisen journalismin keittokirja*. Helsinki: Hill and Knowlton Finland.
- SAOL (2015) = *Svenska Akademiens Ordlista*. 14:e upplagan. [Lainattu 5.12.2017]. Saatavilla: <https://svenska.se>
- Språkbruk (2013). *Språkfrågor*. Språkbruk 1/2013 [Lainattu 11.9.2017]. Saatavilla: <http://www.sprakbruk.fi/index.php?mid=2&pid=13&aid=3857>
- Suojanen, Tytti, Kaisa Koskinen & Tiina Tuominen (2012). *Käyttäjakeskeinen kääntäminen*. Tampere: Kieli-, käännös- ja kirjallisuustieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. [Lainattu 25.1.2017]. Saatavilla: https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66333/kayttajakeskeinen_kaantaminen_2012.pdf?sequence=1
- Suojanen, Tytti & Tiina Tuominen (2015). Käännösten käytettävyyden heuristinen arviointi. Teoksessa: Daniel Rellstab & Nestori Siponkoski (toim.). *Rajojen dynamiikka. Gränsernas dynamik. Borders under negotiation. Grenzen und ihre Dynamik. VAKKI-symposiumi XXXV*. VAKKI Publications 4. Vaasa. 270–280.
- Takala, Sauli, Kari Sajavaara & Paula Sajavaara (2000). Kielipolitiikka ja kielisuunnittelu. Teoksessa: Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.). *Näkökulmia soveltavaan kielentutkimukseen*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. 231–271.

- Terveysterveksi!*-lehden mediakortti (2016). [Lainattu 15.11.2016]. Saatavilla: http://www.apteekkariliitto.fi/media/3-apteekkariliitto.fi/liitto/lehdet//mediakortti_2017_terveydeksi_.pdf
- Tuominen, Tiina, Tytti Suojanen & Kaisa Koskinen (2015). Kääntämisen ja käytettävyyden kohtaamisia: Käyttäjakeskeisyys kääntäjän työkaluna. Teoksessa: Sirku Aaltonen, Nestori Siponkoski & Kristiina Abdallah (toim.). *Käännetyt maailmat: Johdatus käännösviestintään*. Helsinki: Gaudeamus. 234–251.
- Urbaani Sanakirja (2017). [Lainattu 20.11.2017]. Saatavilla: <https://www.urbaanisanakirja.com/word/ragee/>
- Vaattovaara, Johanna & Urpu Strellman (2013). *Tieteen yleistajuistaminen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Valtioneuvosto (2012) *Kansalliskielistrategia*. Valtioneuvoston periaatepäätös. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 4/2012. [Lainattu 4.10.2017]. Saatavilla: http://vnk.fi/documents/10616/622970/J0412_Kansalliskielistrategia.pdf/d45d6559-81fd-4f6f-b2f1-3e259621603c?version=1.0
- Voutilainen, Eero (2012a). Tyyli. Teoksessa: Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.). *Genreanalyysi – tekstilajituskimpuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 77–87.
- Voutilainen, Eero (2012b). Rekisteri. Teoksessa: Vesa Heikkinen, Eero Voutilainen, Petri Lauerma, Ulla Tiililä & Mikko Lounela (toim.). *Genreanalyysi – tekstilajituskimpuksen käsikirja*. Helsinki: Gaudeamus. 70–76.
- Välimäki, Jacqueline (2006). Basic concepts of intercultural communication. Teoksessa: Jorma Tommola (toim.). *Kieli ja kulttuuri kääntäjän työvälineinä*. Englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus. Turku: Turun yliopisto. 127–143.
- YLE (2017). Yleisradio Oy:n (YLE, Yle) nettisivusto. *Ohhoh*. [Lainattu 11.9.2017]. Saatavilla: https://yle.fi/vintti/ohjelmat.yle.fi/ohhoh/marianne_heikkila.html

Liite 1. Kysymykset *Terveydeksi!*-lehden päätoimittajalle Tiina Kuosalle

1. Verkkosivut www.apteekkariliitto.fi:

- En löytänyt virallista kielistrategiaa, onko liitolla sellaista (kirjallista tai ei-kirjallista)?
- Verkkosivut voi lukea suomeksi tai englanniksi, miten on päädytty käyttämään näitä kieliä?

2. Terveydeksi!-lehden uudistus

- Aikaisemmin Terveydeksi!-lehden etukansi oli suomenkielinen ja kääntöpuolen kansi oli ruotsinkielinen, jolloin ruotsinkieliset sivut alkoivat heti ruotsinkielisen kannen seuraavalta sivulta. Nykyään saa valita joko ruotsin- tai suomenkielisen kannen, ja sisältö on aina samanlainen molemmissa versioissa. Miten päädyttiin tämänlaiseen uudistukseen, ja miten käyttäjät ovat reagoineet uudistukseen?
- Onko suunnitelmia palata entiseen malliin, vai jatkuuko nykyinen ulkomuoto?

3. Terveydeksi!-lehden rakenne

- Onko lehdellä ja sen kannella aina samat rakenteet? Onko joka numerossa esim. aina sama määrä ruotsinkielisiä sivuja ja sama määrä otsikoita kannessa?
- Miten ruotsinkielisten sivujen sisältö valitaan? Käännetäänkö esim. aina tärkeimmät artikkelit ruotsiksi?
- Miten kannen otsikot valitaan? Onko niillä yhteyttä kansikuvaan?
- Kannen otsikot eroavat usein artikkeleiden otsikoista, kuka kirjoittaa kannen otsikot? Kääntääkö esimerkiksi kääntäjä suomenkieliset kansioitsikot ruotsiksi, vai saako kääntäjä vapaat kädet muodostaa uudet ruotsinkieliset otsikot kannelle?
- Kannessa on otsikoita erikokoisilla fonteilla, onko aina tietty määrä otsikoita tietynkokoisella fontilla?

4. Prosessi

- Kuka valitsee lehden artikkelit, kuka kirjoittaa artikkelit/tekstit ja kuka ne kääntää?
- Ovatko alkuperäistekstit aina suomeksi, vai käännettäväkö myös ruotsista/muista kielistä suomeen?

- Minkälainen tausta kääntäjillä on (ovatko he kääntäjiä ammatiltaan vai apteekki-alalta)?
- Painetaanko suomen- ja ruotsinkieliset kannet (apteekkien) tilausmäärien mukaan? Vai painetaanko aina tietty sama määrä molempia kansiä?

5. Ohjeet

- Miten kirjoittajia ja kääntäjiä ohjeistetaan esimerkiksi tekstin tyylistä ja termeistä?
- Onko toimituksella tietty terminologinen linjaus tai tavoiteltu laatutaso teksteille?
- Muokkaako toimitus tekstejä, vai hyväksytäänkö ne sellaisenaan kuten kirjoittajat/kääntäjät ne toimittavat?

Liite 2. Kysymyslomake farmaseuttiselle henkilökunnalle

Kysymyslomake

Du deltar nu i en undersökning som görs via Vasa universitet. De svar du ger kommer jag att använda för att analysera användbarheten hos *För din hälsa!*, den svenskspråkiga översättningen av Finlands apotekareförbunds tidning *Terveydeksi!*, i ett kortare seminariearbete och i min magistersavhandling.

Tidningen kan läsaren välja med antingen finsk- eller svenskspråkig pärm, medan innehållet alltid är likadant, det mesta på finska men några sidor på svenska. För att kunna svara på frågorna ber jag att du använder ett valfritt nummer av tidningen som stöd (både den finska och svenska pärmen behövs). Först får du svara på några allmänna frågor, sedan får du svara på mer detaljerade frågor om översättningen. Nämn gärna exempel om du hittar något speciellt i översättningen som passar in för att stöda ditt svar. Svaren får du skicka till mig elektroniskt i vilken form du vill. Övriga egna kommentarer får gärna tilläggas.

Tack för dina svar!

Heidi Aho

e-post: heidi.aho@student.uva.fi

1. På vilken ort jobbar du som farmaceut/provisor?
2. Tidningens utformning ändrades år 2014, tidigare fanns den svenskspråkiga pärmen på den omvända pärmsidan i samma tidning som den finskspråkiga pärmen. Har du fått respons från kunder om förändringen, hurudan respons i så fall? Har du själv tankar eller åsikter om förändringen?

3. Vilket nummer av tidningen läser du för att svara på dessa frågor?
4. Tycker du att översättningen är lättförståelig och välutformad för de apotekskunder som läser översättningen? Märker du att översättningen skulle vara inriktad till någon särskild målgrupp (äldre/yngre, kvinnor/män o.s.v...)?
5. Är översättningen välanpassad för en finlandssvensk miljö eller finns det något i översättningen som inte passar in i den finlandssvenska kulturen?
6. Används passande termer i texten med tanke på tidningens läsare? Är termerna t.ex. för svåra eller för enkla?
7. Är stilen och termerna konsekventa genom hela texten, använder man t.ex. flera olika termer för samma sak, eller håller man sig till en viss term?
8. Är översättningen visuellt lättläslig, är t.ex. rubrikerna uppställda på ett lättläsligt sätt?
9. Är översättningen lättförståelig eller finns det risk för missförstånd p.g.a. t.ex. komplicerade meningar?
10. Hurudan är läsoplevelsen? Är översättningen som du skulle ha förväntat dig, eller reagerar du på något särskilt, positivt eller negativt?
11. Anser du att allt relevant är översatt eller märker du att översättningen saknar någonting eller har fel/brister?
12. Tycker du att översättningen är för mycket påverkad av den finska texten eller är översättningen skriven med ett gott svenskt språk?

Liite 3. Suomenkielinen kansi (numero 3/2014)

{ APTEEKIN ASIAKASLEHTI 3 | 2014 }

terveys!

LIIKUNTA
vahvistaa
tehokkaasti
luustoa

PERUSVOIDE
pitää ihon
kosteana ja
pehmeänä

5 VINKKIÄ
Näin hävität
lääkkeet
turvallisesti

**Apua
astmaan**
Tunnista ja hoida
oireet oikein

MIELESSÄ
Syömishäiriön hoito
vaatii huolenpitoa ja
asiantuntevaa apua

ITSEHOITO
Närästyksen oireet
hoituvat useimmiten
kotikonstein

HOIDOSSA
Rintasyöpä on
tärkeää tunnistaa
varhaisvaiheessa

För din
hälsa!
Också svenska
sidor 51-57!

APTEEKKI

Liite 4. Ruotsinkielinen kansi (numero 3/2014)

för din hälsa!

APOTEKETS KUNDTIDNING
3 | 2014

MOTION
stärker
benstommen
effektivt

HALSBRÄNNA
kan oftast
lindras med
huskurer

**Hjälp
mot astma**
Identifiera och behandla
symtomen rätt

Svenska
sidor
51-57!

APOTEK